
STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT

FÖR

POLITIK — STATISTIK — EKONOMI

UTGIVEN AV

PONTUS E. FAHLBECK

Pris för årgång kr. 7:50

Lösnummer av detta häfte kostar kr. 1:75

LUND

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFTS EXPEDITION

DISTRIBUTÖR: C. W. K. GLEERUP.

På grund av oförutsedda omständigheter har detta häfte för en gång fördröjts och blivit mindre än de ordinarie häftena bruka vara. Det har nämligen befunnits att en artikel, som redan tagits i arbete, bäst lämpar sig för ett extrahäfte, vilket därför inom kort utkommer.

Prenumerationsanmälan.

Statsvetenskaplig Tidskrift utkommer under 1918 efter samma plan och under samma ledning som innevarande år.

Tidskriften skall, med undvikande av ett alltför strängt anlitan-
de av den vetenskapliga framställningens yttre former, likväl städse söka
meddela ett fullt vetenskapligt innehåll dels genom *uppsatser* i politik
— detta ord taget i sin äldre och mera omfattande bemärkelse — sta-
tistik och ekonomi, dels genom kortfattade *meddelanden* från hithörande
områden. Tidskriften kommer dessutom att meddela kortare *anmäl-
ningar* och granskningar av nyutkommen statsvetenskaplig litteratur,
huvudsakligen svensk men vid förekommande tillfälle även norsk och
dansk.

Tidskriften vill för öfrigt, utan att sluta sig till något parti och
utan att göra sig solidarisk med de åsikter, som i dess spalter kunna
komma till uttryck, söka uppnå största möjliga objektivitet, omväxling
och gedigenhet i innehållet. Tidskriftens i år tjugoåriga verksamhet
avger för övrigt det bästa vitsordet om dess arbetssätt och hållning.

Prenumerationspriset, som allt ifrån början, med tre häften om
året, oförändradt hållits vid 6 kr. pr år, trots häftenas ökning till fem
och tryckningskostnadernas betydande stegring sedan 1897, måste nu
vidkännas någon ökning. Den under senaste år våldsamma höjningen
av såväl nämnda kostnader som papperspriset nödgar oss att från och
med år 1918 sätta prenumerationspriset till kr. 7:50 pr år. Lösa
häften säljas i mån av tillgång till ett pris av c:a 65 öre pr ark.

Prenumeration kan ske antingen genom postverket eller direkt
hos «Redaktionen av Statsvetenskaplig Tidskrift, Lund».

Eftertryck utan angivande av källan förbjudes.

Lund i december 1917.

P. Fahlbeck.

Demokratiens utvecklingslinjer under krigets tryck.

Av

Professor Pontus Fahlbeck.

Världskrigets verkningar inskränka sig icke till de yttre politiska omvälvningar, som redan inträffat med Rysslands fall eller framdeles kunna komma att inträffa. Det har även ekonomiska, sociala och inre politiska följder av utomordentlig omfattning och vikt. Av de ekonomiska ha vi en smärtsam erfarenhet, allt sedan England började det orättfärdiga handelskriget med ty åtföljande blockad jämväl mot de neutrala. Även sociala verkningar av stor betydelse ha hos oss som i alla länder givit sig till känna genom arbetarfrågans snabba utveckling i för arbetarne gynnsam riktning. Härtill komma verkningar på det politiska livet och författningarna, som äro icke mindre märkliga, även om de i vissa fall framträda blott som tendenser, ej som fullbordade fakta.

Vi skola belysa ett par av dem. Men först en allmän anmärkning om krigets inflytande på det politiska livet och författningarna.

Allt sedan ett konstitutionellt liv uppstått och med det folkrepresentationer, som delade makten med regeringarna, ha krigen åtföljts av politiska förändringar, vanligen syftande till vidgad makt för de förra. Demokratiens framsteg under 1800-talet ha sålunda mestadels ägt rum under och i följd av storpolitiska kriser av ett eller annat slag och synnerligast krig. Detta är ock lätt förklarligt. De utomordentliga åtgärder, som i krigstid behöva vidtagas, och de stora offer, som av regeringarna krävas, måste själv-

fallet framkalla fordran på större andel i makten och större kontroll över dess utövning. Det är samhällets naturliga reaktion mot statens våldsamma ingrepp uti livets alla förhållanden, som i detta ger sig till känna. Detsamma märka vi för närvarande i alla länder, blott så mycket mer, som detta krig överträffar alla föregående under senare tid i fråga om kraftansträngning och längd. Framför allt krigets långvarighet har en skickelsediger verkan i detta och andra avseenden. För ett par hundra år sedan var ett krigstillstånd långt mindre fördärligt än nu. Människorna voro då vana därvid liksom vid nöd och hunger och läto sådant ej allt för djupt gå sig till sinnes. Endast om kriget såsom det trettioåriga varade en hel generation igenom, inträdde allmän upplösning och kulturens förfall i det land, som var dess skådeplats. Men eljest betraktades även ett flerårigt krig som ett oundvikligt ondt, som man underkastade sig, utan att därav ändra sinnelag eller begära annat än fredens återställande. I nutiden, då kriget uppfattas som ett abnormt tillstånd och hungersnöd eller allmän brist som något rent onaturligt, förlora sinnena lätt jämvikten och bli fallna för ytterligheter. Skulle kriget och nöden fortfara lika länge, som England och Amerika alltjämt hota med, så kunde befaras, att anarkien på allvar reste huvudet, och samhällsbyggnaden litet varstans i Europa började vackla. Redan nu befinner sig Ryssland i ett sådant tillstånd och mångenstädes hoppas man, att det är blott början. Men även där utvecklingen icke tar sådana former, ha författningar och samhällsskick råkat i drift. De monarkiska författningarna demokratiseras, och demokratien både i författningarna och i det politiska livet är i färd med att förvandlas. Den monarkiska regimens förändringar känna vi sedan ett århundrade tillbaka och behöva ej här uppehålla oss vid den. Den omvandling, som håller på att försiggå med demokratien, är — i den utsträckning, den hotar att ta — ett tidsdrag, som påkallar uppmärksamhet.

Demokratiens förvandling försiggår emellertid icke efter en linje allenast utan efter två, diametralt motsatta. Vi kunna konstatera den ena, typiskt ren i Ryssland och Finland, där den på en gång ändade uti den sociala revolutionen, vidare uti de ditåt syftande rörelser inom alla länders radikala och demokratiska

partier, som vi dagligen kuna följa. Socialdemokraterna, den hittills yttersta flygeln av vänstern, vilka ävenledes åsyfta en social omgestaltning, men officiellt på evolutionens stillsamma väg, ha börjat söndra sig uti gammalsocialister och vänstersocialister, syndikalister, bolscheviker, »de röda», eller vad nu detta nya rent revolutionära parti kallar sig. Och, såsom det tyckes, icke utan framgång strävar denna ytterlighetsgrupp att taga ledningen bland hela massan av socialdemokrater. I alla händelser, vad man med visshet redan nu kan fastslå, är demokratiens snabba utveckling på denna väg mot den sociala revolutionen.

Detta är den ena utvecklingslinjen, uppuren af arbetarnes stora massa och deras förespråkare och följesmän inom det litterära proletariatet. Den andra, utgången från samhällets övre lager, följer en helt annan riktning. Den har också länge verkat, ehuru mera i det tysta, tills den nu kastat masken och visar sitt rätta kynne.

Säkerligen icke utan förvåning har mången erfarit det stränga regemente, som under kriget förts och föres uti ententens länder, alla redan förut och ett par sedan gammalt utpräglade demokratier. Ty även om England i mångahanda seder och inrättningar bibehållit karaktären av aristokrati, ehuru med starkt kapitalistisk läggning, så har dock författningen, särdeles genom senaste reform av Överhuset, allt mer förvandlats i demokratisk riktning. Under kriget har denna utveckling yttermera fortskridit, så att detta land nu lika väl som Frankrike och Förenta Staterna och även Italien kan i författningshänseende betraktas som ren demokrati. Men det märkliga är, att i alla dessa länder en frihetsfiendlig och autokratisk regim under kriget uppstått, som man icke trodde kunna förekomma där, vareist folkstyre både teoretiskt och praktiskt var fullt genomfört, om också i parlamentariska former. De allmänaste medborgerliga rättigheter ha inskränkts eller upphävts, både yttrande- och församlingsfrihet. Ingen kritik tåles varken i pressen eller i parlamenten. Sådan brännmärkes som fosterlandsfiendlig och till och med belägges med svåra frihetsstraff. Så som regeringen i Förenta Staterna bekämpar dem, som våga tvivla på nyttan och rättfärdigheten av dess drakoniska påbud, har det knappast förekommit i någon despoti. Och även parlamenten hållas i

sträng lydno av de tre männen Wilson, Lloyd George och Clemenceau, i det att varje opposition under hånande och stränga ord klubbas ned av en lydlig majoritet. Vad betyda Kejsar Wilhelm och Kejsar Karl inom sina länder i jämförelse med desse folkliga självherrsckare? Demokratien har här förvandlats till den strängaste autokrati.

Detta är lika litet som revolutionen blott tillfälliga företeelser orsakade av krigets tryck, om de också därav förstörats och påskyndats. Det ena som det andra är yttringar av i demokratien liggande tendenser och utvecklingslinjer, bekanta allt sedan forntiden. Aristoteles har genom sin beskrivning av massväldet, oklokratien, sådant det redan då visat sig, för alla tider tecknat det ena slaget av demokrati. Han karaktäriserar det som tyranni, men i verkligheten var det, vad vi kalla den sociala revolutionen. Ty denna kan ej bestå utan våld och är därför städse tyrannisk, ehuru den principiellt icke syftar därtill, utan till rent folkvälde med upphävande av bestående förmögenhets- och klassolikheter. Den andra formen av utvecklad demokrati, den autokratiska och plutokratiska, kände Aristoteles ej till. Den förekom likväl även den i Antiken, men senare — uti Rom. Rom efter Grachernas tid var en demokrati av i grunden samma slag som Englands och Förenta Staternas i våra dagar, ehuru de skilda tidsförhållandena med syftning till personlig cæsarism naturligen föranleda stora olikheter. Men samma koncentration av statsmakten i en mans hand eller ett triumvirats — med en av de maktbavande ledd folkförsamling — och samma rikemansvälde förekom då som nu.

Den pågående utvecklingen av demokratien så åt ena som åt andra hållet, är alltså ingen nyhet. Även samma förutsättningar, som i Antiken framkallade demokratiens urartning på olika sätt, förefinnas i våra samhällen — en avundsam och lysten underklass samt en storrik kapitalistklass. Den måttfulla demokratien, som med bibehållen frihet för de enskilde, styr sig själv i enkla former, fordrar andra samhällsförhållanden än de i flertalet länder nu rådande. Aristoteles har klart angivit dem såsom medelklassens övervikt och måttliga förmögenhetsvillkor inom ett begränsat statsområde. Blott Schweiz åger tillnärmelsevis liknande förhållanden uti sin övervägande bondebefolkning och sin ringa utsträckning.

De flesta andra länder och mest naturligen de stora kulturländerna ha en helt annan social struktur och andra yttre betingelser. Därför har demokratin i dem så svårt att stanna vid denna idealbild utan strävar att övergå, allra helst under den påfrestning, som kriget medför, till den ena eller andra avarten — den anarkiska, sociala demokratin eller den autokratiska, kapitalistiska demokratin.

Den sociala demokratin skulle dock näppeligen i nutiden få så många anhängare, finnes ej de socialistiska lärorna, och deras postulat klasskampen. Arbetarne äro icke längre proletärer i detta ords rätta betydelse. De ha mestadels goda inkomster och en ganska god levnadsstandard. Endast den trygghet mot fattigdomen, som egendom och innehavande av kapital skänker, sakna de. Men i alla kulturländer är man i färd med att genom försäkring bereda dem sådan trygghet. Aldrig har den egendomslösa kroppsarbetande klassen haft det så bra eller ägt så ljusa utsikter för framtiden som i våra dagar. Men sällan har det oaktadt missnöjet varit större än nu. Och skuld därtill är socialismen, som, vilka teorier den än må hylla, för arbetarne betyder helt enkelt herrskapsklassens avlägsnande och egendomens övertagande, företag efter företag. Att flertalet socialistiska teoretici tänkt sig socialismens fullbordan på annat sätt — genom statens övertagande av all produktiv egendom, såsom Marx fordrar, eller blott jordens indragning enligt Henry Georges recept, — blir för de socialistiska arbetarne alltmer gammaldags prat. Och man förstår lätt, huru den försmak av den socialistiska tvångsanstalten, som nu rådande ransonering och reglementering skänker, gör denna allt annat än tilltalande för unga och obändiga sinnen. Ännu finnas väl socialdemokrater av den gamla skolan, officiellt till och med i majoritet. Men många tecken förebåda, att den majoriteten är i färd med att försvinna här som i Norge och Finland, där gammalsocialismen helt uppgått i ungsocialism. De unge, som se saken på sitt vis, mötas av tydliga sympatier långt utanför sin egen krets, såsom hetsen mot de i Finlands frihetskamp deltagande s. k. brigadisterna utvisar. Länge torde det därför ej dröja, innan även hos oss och överhuvud uti de små och

mindre rika nationerna, vänstersocialisterna utgöra flertalet bland de socialistiskt anstuckna arbetarne.

Vad detta kan betyda, har det ohyggliga skådespelet i Finland klarligen uppenbarat. Finland hade genom sitt enkammarsystem med allmän och lika rösträtt för alla, män och kvinnor, som fyllt 24 år, nått så långt som den politiska demokratien överhuvud begär. Men detta är ännu icke demokratien, sådan den hägrar för våra dagars yngre socialister. Arbetarnes mobilisering genom allmän och lika rösträtt i stat och kommun för statsmaktens övertagande är blott förutsättningen för den sociala demokratien och dess syften. Men dessa äro, såsom nyss nämdes, ej statssocialism i en eller annan form utan en vida enklare och framför allt lättfattligare socialism, vilken kort och träffande uttryckes med det bekanta ordet: *ôte toi de là que je m'y mette* — bort med dig, nu är det min tur att sitta; eller bort med herrarne, nu vilja vi vara herrskap. Därför skall hela den vuxna högre klassen tillintetgöras, antingen så att alla vuxna män dräpas eller i bästa fall så, att de berövas ämbeten och egendom samt tvingas att övertaga de obetydligaste värv och göromål; att sopa gator, sälja tidningar o. s. v. I dessas ställe träda arbetarne som ämbetenas förvaltare och innehavare av egendomen och alla höga löner. Det är, som man ser, ingen verklig omgestaltung av samhälle och stat, som de röde eftersträva, blott en annan fördelning av rollerna i samhällsarbetet. De förut ledande skola bli de tjänande och de tjänande de ledande. Och vilja de senare ej godvilligt gå in härpå, så bort med dem. I Finland och Ryssland har både det ena och andra försökts för att förverkliga den sociala demokratien och det verkliga folkväldet.

Denna fruktansvärda, men under ett socialistiskt tänkesätt med klasskampen som på en gång medel och mål fullt konsekventa utveckling av folkväldet, är som nämnt icke någon nyhet. Samma syften och samma metoder ha beherrsikat massan mer än tvåtusen år före Karl Marx och vår tids socialister. Den grekiska demokratien ändade i en rasande klasskamp, av alldeles samma slag som våra dagars. De fattige, såsom underklassen kallades, reste sig, dräpte eller förjagade de rike, överklassen, samt satte sig i besittning av deras egendom. Efter en tids skräckvälde störtades

denna folkstyrelse av de återvändande överklassarne. Och så fortgick det ibland både två och tre gånger, tills de grekiska småstaterna blevo ett lätt rov för angränsande stormakter, kulturen sjönk och folkminskning samt allmän fattigdom blev slutet på den grekiska frihetssagan. Likväl funnos i forntiden slavarne, som kunde hålla arbetet gående på vanligt sätt.

I nutiden måste en sådan demokrati, som den de röde hos oss och i alla länder vilja införa, i ett slag bringa kulturen på fall och hastigt sluta med allmän hungersnöd. Ty det är en vådlig villfarelse, varav desse ungsocialister besjålas, att kulturarbetet skulle kunna förtgå, sedan arbetarne med huvudet och arbetets ledare avlivats eller berövats sina platser. En hungerkatastrof, sådan som världen sällan skådat, kommer sannolikt under stundande vinter att giva de ryska bolschevikerna den handgripliga vederläggningen av deras läror. Men om det skall bringa deras likasinnade hos oss och annorstädes till förnuft, är mer än ovisst. Ty den demokratiska föreställningen om folkvälde, som nu beherrsakar massorna, utgör den allmänna grund, varav dessa strävanden ständigt hämta ny näring. Så länge denna föreställning tillika med socialistiska idéer är så levande som i vår tid, så länge lära försök att realisera den sociala demokratiens icke heller felas, — när icke den andra riktningen inom demokratiens, den kapitalistiska, tar ledningen. Men något bestående är icke att vänta av den sociala demokratiens seger, blott revolution och reaktion i ständig omväxling med kulturellt förfall och politisk nedgång för de folk, som hemsökas därav.

Emellertid, detta är den ena utvecklingslinjen, som den moderna demokratiens följer. Den andra går åt rakt motsatt håll, såsom ovan antydts. Den rör sig ock på en helt annan scen. Förekommer den sociala demokratiens hos de mindre eller såsom i Ryssland fattigare folken, återfinnes *den kapitalistiska demokratiens* hos de stora och rika eller närmare bestämt hos de tre makter, som under kriget förvandlats till autokratier, Frankrike, England och Förenta Staterna, vartill som den fjärde med vissa inskränkningar kan räknas Italien, som ehuru i det hela fattigt dock har många stora förmögenheter. Naturligen lever uti dessa stater samma röda idéströmningar som i de andra. Men de beherrsaka

ej den stora massan utan uppträda personligt och lokalt som anarkism och anarkistiska klubbar uti storstäderna. Orsakerna härtill äro flera såsom landets och folkets storlek, som gör det svårt att samla arbetarne till gemensam aktion, och det allmänna välståndet inom den övervägande delen, som gör den mindre benägen för extrema idéer. Men först och sist berör det av kapitalets makt. Egendomens koncentration till storkapital i både fast och rörlig form eller den s. k. kapitalismen är den verkliga herrskaren över dessa folk, vilken leder arbetarne liksom alla andra. Den gör det öppet och uppenbart på det ekonomiska området. Och den gör det fördoldt, och utan att mängden märker det, likaså på det politiska. Hur detta är möjligt och huru det tillgår, är ett för vidlyftigt ämne att närmare behandla. Endast några antydningar om förutsättningar och medel kunna här få plats.

Den första förutsättningen för kapitalets välde är naturligen, att det finnes i stor mängd och koncentration samt innehaves av kloka och företagsamma män. Ty det kapitalistiska styret kräver stora medel för propaganda och utförande. Den andra lika viktiga förutsättningen är demokratiska men tillika parlamentariska styrelseformer med allmän rösträtt och självstyre i lägre och högre instans. Detta är nödvändigt för att trygga inflytandet på allmänna angelägenheter samt, det icke minst viktiga, att låta folket tro sig styra land och rike.

De huvudsakliga medel, varigenom detta sker, äro i de båda anglosachsiska länderna partiorganisationerna, i Frankrike och även i Italien administrationen samt i alla pressen. The caucus eller bossväldet tillsätter i de förra länderna liksom administrationen i de senare alla folkförsamlingar, från kommunalrådet till parlamentet. Att det vanligen är två eller flera partier, som tävla om makten betyder intet, ty bakom dem stå mäktiga finansgrupper, om ock konkurrerande i enskilda fall, så dock eniga uti att skydda kapitalets intresse och upprätthålla själva styrelsesättet. De medel slutligen, varigenom de enskilda valmännen förmås att fullgöra sin rol uti detta maskineri, äro delvis olika i de olika länderna. I Förenta Staterna låta sålunda valmännen direkt köpa sig, i England brukas andra mindre stötande övertalningsmedel men dock av ekonomiskt slag. I de romanska länderna är det

påtryckning av prefekter och märer med sysslor och uppdrag som lockmedel, som utgör den drivande kraften. Men härtill kommer i alla länder pressen, som dagligen uppfostrar och leder massorna så, som dess förläggare, kapitalisterna, bjuda. En vad vi kalla fri press existerar knappt i dessa länder, åtminstone ej som ton-givande. Samma rol spela nu även biograferna.

Med dessa av den demokratiska utvecklingen själv skapade medel styr kapitalet eller rättare de store finansmännen land och rike i dessa demokratier. De utföra därmed samma konststycke, som cesarismen i Augustus' händer på sin tid gjorde i Rom, och som Napoleon III i våra dagar försökte utan att rätt lyckas — att styra folket genom folket, utan att det vet därav. Till sitt väsen är den kapitalistiska demokratién en aristokrati i demokratiska former. I den praktiska politiken och statsstyrelsen ändrar den signal efter omständigheterna. I utrikespolitiken är den än pacifistisk än imperialistisk, allt efter som de ekonomiska intressena för tillfället bjuda. Inrepolitiskt är den i vardagslag och för det mesta mycket demokratisk; men i utomordentliga fall såsom nu under kriget kan den uppträda hänsynslöst autokratiskt, utan försyn för medborgerlig frihet och alla s. k. mänskliga rättigheter. De forne frihetshjältarne kunna då förvandlas till despoter. Men det hyckleri, varpå hela denna regim vilar, förbjuder dem att avlägga den demokratiska masken och de stora orden om frihet och rätt och annat dylikt. Det är innerst en föga tilltalande blandning av beräknande klokhiet och folkliga illusioner, som ligger till grund för denna demokrati. Men den erbjuder även andra sidor.

Den kapitalistiska demokratién är i många avseenden en synnerligen passande form av självstyrelse, framför allt hos de stora folken. Massan av enskilde medborgare kunna här omöjligén överskåda de storartade företeelser, som rymmas uti och behövas för ett stort rike. Styrelsen måste därför ligga i händerna på en eller ett fåtal högt begåvade män, som stå ovan och oberoende av denna massa. Men tillika måste massan tro sig vara suverän och självstyrande. Annars känner den sig ej tillfreds och anser sig ej äga en fri författning. Den måste alltså få välja sina styresmän, ty däri består folkets styrelse uti nutiden. Att därvid de enskilde röstande dirigeras av en utanför stående, är en privatsak,

som man ej ger akt på. Illusionen, att folket fritt tillsatt sin styrelse och alltså själv styr, förblir ändock orubbad. Och mer behövs ej.

Även verkliga skäl till belåtenhet under denna regim saknas ej. Storkapitalet sörjer för, att det ekonomiska livet blomstrar och därav följer både god utkomst för menige man och jämväl behörig omsorg om vetenskaper och konster. Att kapitalet låter sig väl betala för den självtagna tjänst det utför, är naturligt, men förbises eller överses liksom de andra nackdelar, som denna regim innebär, däribland främst en materialistisk livssyn, som i längden tär på folkens livsnerv eller hindrar dem att uppnå det högsta av mänsklig kultur.

I jämförelse med den andra riktningen inom demokratien är den kapitalistiska himmelsvidt överlägsen. Man skulle därför gärna taga den trots dess inre brister, för att dymedelst bli av med bolschevismens spöke. Tyvärr låter den sig icke överallt inplanteras och särskildt ej hos de skandinaviska folken. Ty oaktadt vänsterpartierna här gjort allt för att införa den engelska parlamentarismen, saknas alla de ovannämnda förutsättningarna för den i Storbritannien och i de andra ententeländerna rådande kapitalistiska demokratien. Sålunda har kapitalet, så mäktigt det än må vara i ekonomiska ting, såsom naturligt och billigt är, i våra länder ingen makt över det politiska livet. Det har icke hand över partierna, som övervägande äro klasspartier, isynnerhet arbetarnes, och som därför gå sina vägar under egen ledning och efter egna intressen. Och detsamma är fallet med pressen. Tidningsföretagen äro här mestadels självständiga ekonomiska företag, i alla händelser icke underhållna av kapitalet och än mindre köpta, såsom den politiska pressen är i de nämnda länderna. Framför allt äro de i senare tid talrikt uppväxande arbetare- och socialisttidningarna språkrör blott för sina anhängares idéer. Slutligen strider det alldeles mot de nordiska folkens vanor att rösta på befallning av för dem främmande partiledningar och ännu mindre av regeringens ämbetsmän. Det starkt utvecklade partilivet har visserligen så bemäktigat sig massorna, att den enskilde valmannen endast har att lyda order. Men ordena komma från det egna lägret och det fastställda programmet.

Ingen enda av de förutsättningar, varpå den kapitalistiska demokratien vilar, äro sålunda här till finnandes och intet av dess maktmedel. Skall hos dessa folk ett rent demokratiskt styrelse-sätt försökas — det må sedan heta parlamentarism eller kort och godt folkvälde — så blir det av det andra slaget, d. v. s. ungsocialism eller bolschevism. Ty drömmen att hos oss upprätta en bonde- eller medelklass-republik efter Schweiz som mönster, vilken vissa svärmare hylla lär aldrig annat bli än en dröm. Våra folk eller rättare deras arbetareklasser ha alltför mycket ätit av det socialistiska kunskapträdet, för att den drömmen skulle kunna bli verklighet. Oss återstår, mänskligt att se, ingen annan form av demokrati än den röda, så omöjlig den i sig är — om vi *nödvändigt* skola överge den författning vi ha, den konstitutionella monarkien, vilken i nutiden är ett folkvälde lika väl som demokratien, men icke direkt som den utan indirekt med en regering, som står ovan partierna, ej är tjänare åt ett ibland dem och just därigenom kan fatta och följa den verkliga folkviljan. Ingen sådan nödvändighet föreligger, endast livliga önskningar å socialisternas sida och ett tanklöst instämmande beträffande rösträtten å den borgerliga vänsterns. Men detta är fara nog.

Bland de många lockelser, som i detta krig användas för att leda och missleda opinionen, är det från ententeländerna och särskildt Amerika utgående ropet, att Tysklands och Österrikes folk skola befrias, deras furstehus störtas och författningarna omstöpas till angelsachsisk eller fransk demokrati, en av de vidrigaste. De enda länder, där varken kapitalism eller socialism ha utsikt att segra, äro dessa. Man förstår därför det hat, som ägnas dem jämväl ur författningssynpunkt, icke minst från våra socialister av både ena och andra slaget. Det tyska riket är en *rocher de bronze*, som ännu motstår den demokratiska störtfloden, den må ledas av kapitalets män eller av bolschevismens. Vi må vara tacksamma för, att det gives någon del av den civiliserade världen, som förblir oberörd av dessa makters herravälde eller tvekamp — ty det är det öde, som hotar kulturfolken så godt som överallt annorstädes.

Den utomäktenskapliga fruktsamheten i Sverige.

Av

Fil. D:r John Olsson.

I ett föregående arbete¹ har författaren sökt bevisa, att de regionala variationerna i den *äktenskapliga* fruktsamheten i Sverige förnämligast äro att tillskriva de sociala klassernas olika utbredning inom landet och icke, såsom från vissa håll gjorts gällande, en existerande rasskillnad hos det svenska folket². Nämda undersökning av den sociala ställningens inflytande på den äktenskapliga fruktsamheten har i och med föreliggande uppsats utsträckt till att även omfatta dess inflytande på den *utomäktenskapliga* fruktsamheten.

Tillvägagångssättet har vid denna undersökning liksom vid den ovannämnda bestått i att söka utforska, huruvida någon korrelation i regionalt avseende existerar mellan den olika förekomsten av de olika samhällsklasserna och den utomäktenskapliga fruktsamhetens variationer. Den i statistiken över valen till riksdagens andra kammare numera förekommande fördelningen av den röstberättigade befolkningen efter yrken lämnar material till ett konstaterande av de olika samhällsklassernas utbredning valkretsvis inom landet. I denna yrkesstatistik förekommer dessutom en sammanslagning valkretsvis av samtliga yrken i trenne stora huvudgrupper, grupp I, grupp II och grupp III, vilka respektive representera överklassen, medelklassen och underklassen.

Grupp I omfattar nämligen godsägare o. d., fabrikörer o. d., kontorspersonal, tjänstemän av högre grad, fria yrken, husägare, kapitalister m. fl.

Grupp II omfattar hemmansägare o. d., arrendatorer och bru-

¹ Statistiska studier över den äktenskapliga fruktsamheten med särskild hänsyn till dess beroende av den sociala ställningen. Gradualavhandling. Göteborg 1918. Kap. IV.

² SUNDBÄRG: Emigrationsutredningen, bil. V, Bygdestatistik, sid. 4 ff. — Folkmängdens förändringar i Sverige åren 1881—1891. Bihang till Befolkningsstatistik år 1890. FLODSTRÖM: Till frågan om rasskillnader inom Sveriges befolkning, Ymer 1915. — Sveriges folk, sid. 47 ff. Svenska folkets härstamning. Uppsala 1918.

kare, handtverkare, handlande (mindre), handelsbiträden, övriga näringsidkare, tjänstemän av lägre grad, folkskollärare m. fl.

Grupp III omfattar rättare, torpare, drängar i jordbruk, övriga jordbruksarbetare, sjömän och fiskare, alla övriga arbetare m. fl.

Genom denna yrkesstatistik erhålles ju endast en fördelning i yrken av männen över 24 års ålder, men med största sannolikhet torde denna fördelning vara representativ för hela befolkningen¹.

Den relativa numerären av dessa trenne stora sociala huvudgrupper inom de olika valkretsarna år 1911² har i tabell 1 sammanställts med det öakta fruktsamhetstalet för år 1910 inom nämnda områden. Material till beräkning av det öakta fruktsamhetstalet inom valkretsarna har erhållits från K. Statistiska Centralbyrån.

TABELL 1.

Valkretsar.	Antal barnaföderskor med öakta barn av 1,000 ogifta kvinnor i åldern 20—45 år. År 1910.	Grupp I %	Grupp II %	Grupp III %	Summa
Älfsborgs läns norra	20.07	2.47	55.33	42.30	100.00
Kronobergs läns östra.....	21.00	4.16	50.52	45.32	100.00
Jönköpings läns östra.....	22.76	4.07	53.03	42.90	100.00
Älfsborgs läns södra	22.92	3.92	45.30	50.78	100.00
Jönköpings läns västra	23.07	6.19	47.08	46.73	100.00
Kronobergs läns västra	23.64	2.70	59.60	37.70	100.00
Skaraborgs läns västra	23.83	3.33	49.44	47.23	100.00
Västerbottens läns norra.....	24.21	2.25	51.85	45.90	100.00
Älfsborgs läns mellersta	25.30	4.57	41.25	54.18	100.00
Ängermanlands norra	25.84	3.86	34.70	61.44	100.00
Hallands län	26.23	4.35	48.26	47.39	100.00
Värmlands läns västra	27.79	3.32	53.13	43.55	100.00
Skaraborgs läns norra	27.89	4.81	44.47	50.72	100.00
Kalmar läns norra	32.00	4.12	40.42	55.46	100.00
Kalmar läns södra	32.30	4.57	45.21	50.22	100.00
Västerbottens läns södra.....	32.52	3.99	55.06	40.95	100.00
Göteborgs och Bohus läns norra	34.02	3.23	40.69	56.03	100.00
Kristianstads läns nordvästra.....	36.57	3.39	53.15	42.96	100.00
Norrbottnens läns södra	35.74	5.28	54.43	40.29	100.00
Göteborgs och Bohus läns södra	36.99	3.36	34.76	61.83	100.00
Hälsingborg, Landskrona, Lund	39.81	15.76	31.62	52.62	100.00

¹ Angående värdesättningen av denna yrkesstatistik se närmare författarens a. a., sid. 96 ff.

² Sveriges Officiella statistik. Allmänna val. Riksdagsmannavalen åren 1909—1911 av K. Statistiska Centralbyrån. Stockholm 1912.

Stockholms stads tvenne valkretsar ha i det följande sammanslagits till en.

Valkretsar	Antal barn- föderskor med oäkta barn av 1,000 ogifta kvin- nor i åldern 20—45 år. År 1910.	Grupp I %	Grupp II %	Grupp III %	Summa
Kristianstads läns sydöstra.....	41.81	4.86	51.69	43.45	100.00
Östergötlands läns södra.....	42.18	3.13	43.05	53.32	100.00
Örebro läns södra	42.46	3.64	39.70	56.66	100.00
Östergötlands läns norra.....	42.93	3.95	33.33	62.82	100.00
Malmöhus läns mellersta.....	43.41	4.43	51.36	44.21	100.00
Blekinge län	43.70	6.08	28.31	65.61	100.00
Göteborgs stad	45.26	13.81	26.70	59.49	100.00
Malmöhus läns norra	45.78	4.65	38.03	57.32	100.00
Kopparbergs läns norra.....	46.25	2.89	60.59	36.52	100.00
Malmöhus läns södra	47.19	6.67	46.03	47.30	100.00
Gottlands län	48.26	3.94	57.79	38.27	100.00
Värmlands läns östra	48.70	6.60	35.71	57.69	100.00
Södermanlands läns södra.....	50.77	4.76	33.83	61.41	100.00
Kopparbergs läns östra	49.38	6.58	43.14	50.28	100.00
Uppsala län.....	50.95	7.23	38.32	54.45	100.00
Örebro läns norra.....	51.02	6.67	34.86	58.47	100.00
Värmlands läns norra	51.10	2.04	45.61	52.35	100.00
Kopparbergs läns västra	51.80	3.65	41.42	54.93	100.00
Norrköping och Linköping.....	51.90	13.30	26.77	59.93	100.00
Västmanlands läns västra.....	52.73	4.95	31.46	63.59	100.00
Gästrikland	53.62	6.38	31.01	62.61	100.00
Norrbottnens läns norra	54.90	3.16	39.00	57.84	100.00
Stockholms stad	56.37	21.51	19.89	58.60	100.00
Stockholms läns norra	58.34	3.57	40.35	56.08	100.00
Malmö stad	59.43	13.99	39.94	46.07	100.00
Stockholms läns södra	61.31	11.11	25.78	63.11	100.00
Ångermanlands södra	62.87	5.45	31.25	62.80	100.00
Västmanlands läns östra	63.02	6.39	37.90	55.71	100.00
Jämtlands läns norra.....	64.02	2.46	44.72	52.82	100.00
Hälsinglands södra	67.42	4.30	36.20	59.50	100.00
Södermanlands läns norra ...	68.15	7.97	30.52	61.51	100.00
Jämtlands läns södra.....	71.88	5.73	46.05	48.22	100.00
Medelpad.....	91.07	6.00	29.00	65.00	100.00
Hälsinglands norra	94.00	3.31	41.47	55.22	100.00

På grund av elementens stora antal och flerstädes befintliga tillfälliga fluktuationer hos talen vållar det svårigheter att av denna tabell erhålla någon uppfattning av korrelatförhållandet mellan social nivå och utomäktenskaplig fruktsamhet.

Göres emellertid en frekvensfördelning av elementen, erhålles följande korrelationsammansättning, som tydligen utvisar samhörigheten mellan företeelserna (tabell 2).

TABELL 2.

Antal barnaföderskor med oäkta barn av 1,000 ogifta kvinnor i åldern 20—45 år.	Antal valkretsar	Grupp I %	Grupp II %	Grupp III %
20—29	13	4.02	48.51	47.47
30—39	7	4.02	45.70	50.28
40—49	14	6.36	40.74	52.90
50—59	12	10.27	32.17	57.56
60—69	6	7.14	32.88	59.98
70—79	1	5.73	46.05	48.22
80—89	—	—	—	—
90—99	2	4.74	34.86	60.40

Av denna tabell framgår, att mellan utbredningen av grupp I, överklassen, och den utomåktenskapliga fruktsamhetens variationer synes icke någon vidare avsevärd korrelation vara rådande. En tydlig gång i siffrorna märkes endast i de fyra första klasserna, där numerären i grupp I tilltager, allteftersom det oäkta fruktsamhetstalet tilltager. Dessa fyra klasser omfatta dock 46 valkretsar, så att överhuvud taget förefinnes säkerligen en *positiv* korrelation, om än icke särskilt stor, mellan överklassen och den utomåktenskapliga fruktsamheten, d. v. s. att allteftersom den relativa numerären i grupp I ökas, resp. minskas, ökas, resp. minskas även det oäkta fruktsamhetstalet. Mellan grupp II resp. III och det oäkta fruktsamhetstalet synes korrelationen däremot vara rätt avsevärd, trots att i ett par av de fyra sista klasserna gången något brytes. Mellan medelklassen och den utomåktenskapliga fruktsamheten råder *negativ* korrelation, d. v. s. att allteftersom det oäkta fruktsamhetstalet stiger, så avtager den relativa numerären i grupp II och tvärtom. Underklassen, grupp III, och det oäkta fruktsamhetstalet uppvisa däremot *positiv* korrelation.

Den exakta graden av statistiska företeelsers ömsesidighetsförhållande kan tydligtvis icke erhållas genom en dylik, nästan rent okulär bedömning. En metod, som emellertid sätter oss i stånd att i exakta siffror värdesätta statistiska fenomenens beroende av varandra, lämnar den matematiska statistiken, nämligen i beräkningen av den s. k. korrelationskoefficienten (r), vars formel lyder:

$$r = \frac{\sum xy}{N \cdot \sigma_1 \cdot \sigma_2}, {}^1)$$

¹ YULE. An introduction to the theory of statistics. London 1912. Sid. 157 ff. CHARLIER, Grunddragen av den matematiska statistiken. Lund 1912 (Statsvetenskaplig Tidskrift). Sid. 75 ff. WESTERGAARD, Statistikens Teori i Grundrids. Köpenhamn 1915. Sid. 389 ff. BOWLEY, Elements of statistics. London 1916. Sid. 316 ff.

där x och y utgöra serieelementens avvikelser från resp. seriers medium, N är antalet element och σ_1 samt σ_2 äro resp. seriers dispersioner.

Korrelationskoefficienten blir ett tal, vars värde varierar mellan 0 och 1 allt efter styrkan i sammanhanget mellan de undersökta företeelserna. Blir värdet positivt, råder positiv korrelation mellan de statistiska fenomenen, och blir värdet negativt, säges korrelationen vara negativ. Vid bedömandet av korrelationskoefficienten såsom mätare av graden i sammanhanget mellan företeelserna måste även tagas hänsyn till medelfelet¹ i koefficienten. Ju större denna är i förhållande till sitt medelfel, desto starkare beroende av varandra äro de observerade statistiska fenomenen.

Beräknas värdet av korrelationen mellan den utomäktenskapliga fruktsamhetens och de trenne stora samhällsklassernas numerära variationer inom de olika valkretsarna enligt nämnda formel², erhållas följande resultat:

Korrelationen mellan den utomäktenskapliga fruktsamheten och grupp I har koefficienten $+0.204 \pm 0.129$;

korrelationen mellan den utomäktenskapliga fruktsamheten och grupp II har koefficienten -0.487 ± 0.103 ;

korrelationen mellan den utomäktenskapliga fruktsamheten och grupp III har koefficienten $+0.468 \pm 0.105$.

Dessa korrelationskoefficienter bestyrka således det ovan sagda om korrelatförhållandena mellan ifrågavarande företeelser. Korrelationen mellan överklassen och den utomäktenskapliga fruktsamheten har en så ringa koefficient som $+0.204$, vilken dessutom är ungefär blott 1.6 gånger så stor som medelfelet. Överklassens utbredning synes därför knappast i någon nämnvärd grad utöva inflytande på den utomäktenskapliga fruktsamhetens storlek. Där- emot synes medelklassens utbredning verka synnerligen kraftigt *förmins-kande* på det oäkta fruktsamhetstalet. Korrelationen är -0.487 och mera än 4 gånger så stor som medelfelet. Ungefär lika kraftigt, men i motsatt riktning, verkar underklassens utbredning på det oäkta fruktsamhetstalet. Hos denna samhällsklass skulle sålunda skulden ligga till det förhållandet, att vissa delar av vårt land uppvisa en synnerligen hög, ja, ibland abnormt hög, utomäktenskaplig fruktsamhet.

Värdet på korrelationen mellan överklassen jämte underklassen och den utomäktenskapliga fruktsamheten blir naturligtvis lika stort, men med omvänt tecken, som värdet på korrelationen mellan medelklassen och den utomäktenskapliga fruktsamheten, eller

¹ a. a. å sid. 004.

² För att denna formel skall kunna användas, måste korrelationen vara *linjär*. Denna förutsättning finnes hos dessa korrelationer, vilket framgått vid grafisk framställning av dem.

+ 0.487 ± 0.103 d. v. s., där överklassen jämte underklassen ha sin relativt största utbredning, där är den utomäktenskapliga fruktsamheten högst och tvärtom.

Granskas tabell 1 närmare, så framgår det, att en del valkretsar bilda undantag från den allmänna gången i serierna. Således finnes det tydligen en del tillfälliga orsaker, som inverka på den utomäktenskapliga fruktsamheten. Dessa faktorer äro säkerligen främst folksedvänjor — framförallt i Norrland — såsom Statistiska Centralbyrån påvisat i sin utredning om »Utom äktenskapet födda barn»¹. Något utförligare ingående på frågan om de tillfälliga orsakernas inflytande på den utomäktenskapliga fruktsamheten avser författaren icke i denna uppsats. Av framställningen ovan torde det emellertid ovedersägligen framgå, att de regionala variationerna i den utomäktenskapliga fruktsamheten till den ojämförligt största delen ytterst äro att tillskriva sociala och ekonomiska förhållanden, såsom de taga sig uttryck i befolkningens yrkesfördelning.

Vill man på grund av resultaten av ovan meddelade korrelationsberäkningar draga slutsatser med avseende på den utomäktenskapliga fruktsamhetens *storlek* inom de trenne stora sociala huvudgrupperna, så kan med bestämdhet påstås, att underklassen måste uppvisa den högsta utomäktenskapliga fruktsamheten, på grund av den starka positiva korrelation, som vi funnit råda mellan dess utbredning och det oäkta fruktsamhetstalets storlek. Den lägsta utomäktenskapliga fruktsamheten skulle man naturligtvis vara benägen att tillskriva medelklassen, till följd av den avsevärda negativa korrelation den uppvisade med det oäkta fruktsamhetstalet. Emellan underklassens och medelklassens utomäktenskapliga fruktsamhet skulle följaktligen överklassens ligga. Att det verkligen skulle förhålla sig så, att överklassen i genomsnitt har högre utomäktenskaplig fruktsamhet än medelklassen, måste anses fullkomligt absurd, och rangordningen dessa tvenne samhällsklasser emellan är utan tvivel den motsatta, vilket framgår av följande.

Av tabell 3 finna vi, att positiv korrelation är rådande mellan över- och underklassens utbredning. Härigenom blir det då tydligt, att överklassens svaga numerär i förhållande till underklassens icke gör det möjligt för den att låta sin helt säkert svaga utomäktenskapliga fruktsamhet inverka på det gemensamma fruktsamhetstalet i de valkretsar där överklassen — och således även underklassen — har den relativt största utbredningen. Överklassens utomäktenskapliga fruktsamhet försvinner så att säga fullständigt i underklassens.

Den positiva korrelation, som fanns mellan överklassen och det oäkta fruktsamhetstalet kan m. a. o. även sägas vara *skenbar*, emedan överklassens utbredning icke i och för sig inverkar på den utomäktenskapliga fruktsamhetens storlek. Utan det är andra faktorer, främst då underklassens utbredning, vilka följa med över-

¹ I. Stockholm 1914, sid. 22 ff.

klassens utbredning och vilka bestämma den utomäktenskapliga fruktsamhetens storlek.

TABELL 3.

Den procentuella numerären i grupp III.	Antal valkretsar.	Den procentuella numerären i grupp I.
36—49	3	3.1
40—43	6	4.0
44—47	6	5.8
48—51	8	5.3
52—55	6	5.7
56—59	12	9.0
60—63	11	6.8
64—67	3	8.1

$$r = 0.488 \pm 0.103.$$

*

*

*

I detta sammanhang kan det äga ett visst intresse att undersöka, huru den utomäktenskapliga fruktsamheten ställer sig i de trenne av *Sundbärg* och *Flodström* supponerade demografiska områdena, Norra, Östra och Västra Sverige¹. Förutom den primära skillnaden mellan dessa områden i demografiskt hänseende, nämligen den äkta fruktsamhetens olika storlek, förefinnes enligt dessa författare även en del sekundära demografiska skiljaktigheter, bl. a. i fråga om den utomäktenskapliga fruktsamheten. Denna skulle vara högst i Östra och lägst i Norra och Västra Sverige.

I följande tabell 4 ha valkretsarna ordnats efter stigande värde på det oäkta fruktsamhetstalet, och bredvid varje valkrets har antecknats, till vilket demografiskt område den ungefär hör. I Sundbärgs och Flodströms undersökningar har den geografiska sönderstyckningen gått vida längre, till häradet och socknar, men för att ge en bild i stort torde valkretsuppdelningen vara tillräcklig.

¹ Norra Sverige skulle utgöras av Norrbottens och Västerbottens län samt Ångermanland. Östra Sverige skulle ungefär omfatta området mellan dessa län och en linje dragen från norra delen av Kalmar sund till ungefär den punkt på norska gränsen, där Värmlands norra gränslinje infaller. Området väster och söder om denna linje skulle utgöra Västra Sverige.

TABELL 4.

Valkretsar.	Antal barnaföder- skor med oäkta barn av 1,000 ogifta kvinnor i åldern 20 —45 år. År 1910.	Ö = Östra Sverige V = Västra Sverige N = Norra Svvrige
Älfsborgs läns norra	20.07	V
Kronobergs läns östra	21.00	V
Jönköpings läns östra	22.76	V
Älfsborgs läns södra	22.98	V
Jönköpings läns västa	23.07	V
Kronobergs läns västra	23.64	V
Skaraborgs läns södra	23.83	V
Västerbottens läns norra	24.21	N
Älfsborgs läns mellersta	25.30	V
Ängermanlands norra	25.84	N
Hallands län	26.23	V
Värmlands läns västra	27.79	V
Skaraborgs läns norra	27.89	V
Kalmar läns norra	32.00	Ö
Kalmar läns södra	32.90	V
Västerbottens läns södra	32.52	N
Göteborgs o. Bohus läns norra	34.02	V
Norrbottnens läns södra	35.74	N
Kristianstads läns nordvästra	36.57	V
Göteborgs o. Bohus läns södra	36.99	V
Hälsingborg, Landskrona, Lund	39.81	V
Kristianstads läns sydöstra	41.81	V
Östergötlands läns södra	42.18	V
Örebro läns södra	42.46	V
Östergötlands läns norra	42.93	Ö
Malmöhus läns mellersta	43.41	V
Blekinge län	43.70	V
Göteborgs stad	45.26	V
Malmöhus läns norra	45.78	V
Kopparbergs läns norra	46.25	Ö
Malmöhus läns södra	47.19	V
Gottlands län	48.26	Ö
Värmlands läns östra	48.70	V
Kopparbergs läns östra	49.93	Ö
Södermanlands läns södra	50.77	Ö
Uppsala län	50.95	Ö
Örebro läns norra	51.02	Ö
Värmlands läns norra	51.10	V
Kopparbergs läns västra	51.80	V
Norrköping och Linköping	51.90	Ö
Västmanlands läns västra	52.73	Ö
Gästrikland	53.62	Ö
Norrbottnens läns norra	54.90	N
Stockholms stad	56.37	Ö
Stockholms läns norra	58.34	Ö
Malmö stad	59.43	V
Stockholms läns södra	61.31	Ö

Valkretsar.	Antal barnaföder- skor med oäkta barn av 1,000 ogifta kvinnor i åldern 20 —45 år. År 1910.	Ö = Östra Sverige V = Västra Sverige N = Norra Sverige
Ångermanlands södra.....	62.87	N
Västmanlands läns östra	63.02	Ö
Jämtlands läns norra	64.02	Ö
Hälsinglands södra	67.42	Ö
Södermanlans läns norra	68.15	Ö
Jämtlands läns södra	71.88	Ö
Medelpad	91.07	Ö
Hälsinglands norra	94.00	Ö

Av tabellen framgår det, att V, d. v. s. Västra Sverige, dominerar i början av sammanställningen, medan Ö, d. v. s. Östra Sverige, dominerar i slutet. De sex valkretsar, som tillhöra Norra Sverige, ligga däremot spridda i serien, så att fyra befinna sig i början och två i slutet.

Västra Sverige och större delen av Norra Sverige uppvisa sålunda överhuvud den lägsta utomäktenskapliga fruktsamheten, medan Östra Sverige äger den högsta.

Men att denna olikhet skulle bero på en existerande rasskillnad hos det svenska folket är nog ganska problematiskt, då, såsom ovan visats, de regionala variationerna i den utomäktenskapliga fruktsamheten närmast äro att tillskriva de ekonomiska och sociala olikheterna inom landet.

Strödda meddelanden.

Stiftelse till statsvetenskapernas främjande. I sammanhang med 250-års-jubileet här vid Lunds Universitet upprättats en stiftelse till främjande av stats- och samhällsvetenskaperna. Till sin organisation är den ett mellanting mellan en statsvetenskaplig fakultet och en akademi för dessa vetenskaper. Liksom en fakultet är den fäst vid ett visst antal lärostolar och har ej fler medlemmar än deras innehavare. Men verksamhet och arbetssätt erinra mest om en akademi. Som denna stiftelse kommer att på det närmaste beröra Statsvetenskaplig Tidskrift, i det densamma bestämts till dess ordinarie organ, meddelas här nedan urkunden eller gåvobrevet in extenso.

"Gåvobrev.

För att hedra Lunds Universitet och minnet av den store Konung, som grundat detsamma, samt för att främja de vetenskaper, åt vilka jag ägnat mitt livs arbete, får jag härmed till Universitetet överlämna ett kapital, stort Kr. Tvåhundrafemtiotusen (250,000) att för all framtid förvaltas och användas för nedan angivna ändamål och på följande allmänna grunder:

Ändamål och uppgifter..

Denna stiftelse, som bör heta

•Fahlbeckska stiftelsen•

skall ha till ändamål:

- 1) att övertaga och fortsätta *Statsvetenskaplig tidskrift för politik, statistik, ekonomi* under samma titel med tillägget *Ny följd*;
- 2) att genom ersättning för tryckningskostnader och medels premier uppmuntra och stödja därtill värddiga arbeten inom nämnda vetenskaper, vilka ej kunna intagas uti tidskriften. Även histo-

riska arbeten, som röra sig på det statsvetenskapliga området, må på detta sätt understödjas. Understöd av antydtt slag får likväl icke tilldelas akademiska avhandlingar för vinnande av doktorsgrad, åt vilka blott premier kunna, om de det förtjäna, tilldelas ;

3) att understödja eller bekosta forskningar av statsvetenskaplig art, särskilt rörande svenska förhållanden i nutiden och i äldre tid (demografiska, sociala, ekonomiska och finansiella, statsrättsliga m. m.), men därjämte även andra (folkrättsliga och allmänt statsvetenskapliga);

4) att framställa ämnen för vetenskaplig forskning inom här och nedan berörda områden samt för däröver utförda arbeten utdela pris.

Närmare bestämmelser om tidskriften m. m.

Tidskriften vars litterära angelägenheter närmast handhavas av en redaktionssekreterare under nedan angivna Kollegiums överinseende och medverkan, bör utgivas med minst fem häften för år samt regelbundet innehålla: 1) vetenskapliga uppsatser, 2) strödda meddelanden, 3) litteraturöversikt — allt efter mönster av de större utländska publikationerna på området samt inom landet Historisk Tidskrift. Särskilt må rörande litteraturöversikten framhållas, att den bör omfatta all inhemsk statsvetenskaplig litteratur samt den viktigaste utländska. Även kommittébetänkanden och statistiska publikationer böra omnämnas och, ifall så anses lämpligt, refereras. — Slutligen må beträffande litteraturöversikten och därtill hörande granskning erinras, att de för att rätt tjäna till upplysning böra kort, men sakligt redogöra för innehållet uti varje föreliggande arbete, innan det, eventuellt, göres till föremål för kritiskt bedömande och värdesättning.

Som tidskriften uteslutande tjänar vetenskapliga syften jämte allmän upplysning, bör densamma icke intaga någon viss partiståndpunkt utan, när aktuella politiska spörsmål behandlas — vilket väl må ske —, vinnlägga sig om full objektivitet. Denna fordran är svår att uppfylla inom statsvetenskaperna, — undantagandes statistiken, vilken omfattar samhällslivets alla områden och därför lättare undgår ensidighet samt i siffermaterialet har ett stöd för sin saklighet. Nämnade fordran, som visserligen gör

statsvetenskapsmannen politiskt till »vilde», måste dock fasthållas. Ute i det offentliga livet, i press och i litteratur råder genomgående blott en partifärgad uppfattning av alla politiska och sociala ting. Så mycket nödvändigare är det, att vid Universiteten dessa vetenskaper äga en fristad, där oväldig forskning ägnas dem sine ira et studio, och där olika meningar kunna föras fram och brytas på vetenskaplig grund och i vetenskapliga former.

Även må erinras, att fordringarna på vetenskaplighet icke böra ställas så högt, att unga lovande krafter därigenom utestängas. Tidskriften har hittills låtit sig angeläget vara att lämna tillfälle för nybörjare inom vetenskapen att få sina arbeten, seminarieavhandlingar o. dyl. publicerade. Så bör även framdeles ske, så långt sådant, utan men för den rent vetenskapliga uppgiften, lämpligt synes. I övrigt vill jag inga föreskrifter giva, huru tidskriften bör skötas eller övriga uppgifter fyllas, fullt förvissad om, att vetenskaperna själva, även om subjektiva värdesättningar för en tid leda på villospår, slutligen finna rätta vägen, liksom att de män, som äro satte att vårda desamma, skola veta att följa den.

Blott i en punkt skall jag tillåta mig att angiva ett önskemål för det vetenskapliga arbete, som jag hoppas genom denna stiftelse främja, utom och jämte de uppgifter, som ovan angivits. Det gäller det stora ämnet om *folks, staters och kulturers förfall och undergång*.

Den fruktansvärda kris, som den civiliserade världen genomgår, kan väcka farhågor för, att de folk, som närmast därav hem-sökas, stå inför ett sådant öde. Men manspillan och annan ödeläggelse i krig ersättas snart inom ett livskraftigt folk, blott icke inre sjukdom kommer till. Ty mestadels när folk och kulturer gingo under, var orsaken därtill jämte yttre överväld ihre brister, sjukdomar i känsla och vilja. Sådana ha redan yppat sig i krigets spår ej blott uti de krigförande länderna utan i alla. Rättsbegreppen hålla på att fördunklas, varigenom samhällsordningen hotas i hela Europa, därest kriget skulle länge fortgå. Men värre än dessa kanske övergående sjukdomstecken äro andra, som redan länge vittnat om folklig ohälsa. Sådana hos de flesta kulturfolk framträdande tecken äro en materialistisk livssyn med kapitalism ovan till i samhället och socialism nedan, samt det s. k. tvåbarns-

systemet. Hårtill märkas för Sverige särskilt den ringa äktenskapligheten och det stora antalet utom äktenskapet födda barn; bristande nationalkänsla med därav följande stor emigration och försvarsolust; vidare statskänslans och statlydnadens undanträngande i det allmänna livet och rättskänslans i det enskilda av partikänsla och partilydnad. Det är många och svåra sjukdomstecken, som kunna konstateras inom Sveriges folk och hos alla folk i närvarande tid. Statsvetenskaperna kunna ingen högre uppgift ha än att häremot söka bot, om bot står att vinna. Men förutsättningen för det är i första hand att känna det onda, icke blott i det enskilda fallet utan i allmänhet. Att studera denna mäktiga företeelse, stater förfall och undergång, genom tiderna, dess förebud och dess förlopp, från Grekland och Rom och ännu äldre kulturer till våra dagars folk och stater, samt upplysa och varna — det är den uppgift, som jag såsom mitt vetenskapliga testamente lägger denna stiftelse särskilt på hjärtat.

Styrelse och arbetsorganisation.

För utförande av det med stiftelsen avsedda ändamålet bildas ett Kollegium, bestående av de ordinarie innehavarna utav lärostolarne i *Statskunskap, Statsrätt och folkrätt m. m., Statistik* — jag hoppas, att den utlovade lärostolen i detta ämne ej må länge låta vänta på sig — i *Nationalekonomi m. m., Historia* samt *Klassisk fornkunskap och antikens historia* vid Lunds Universitet. Härvid är att märka, att med »statistik» förstås verklig statistik, icke s. k. matematisk statistik, vilken är en gren av matematik och alltså icke tillhör kretsen av humanistiska discipliner och särskilt icke statsvetenskaperna, däruti inbegripet historia, för vilka stiftelsen är avsedd.

Framtida förändringar beträffande de ovan nämnda lärostolarne, genom deras dubblering eller specialisering inom de angivna ämnena, inverka icke på samtliga här avsedda professorers rätt att sitta uti kollegiet. Om och när lärostol uti *sociologi* vid Universitetet inrättas, äger även dess innehavare taga säte uti Kollegiet.

Tillförordnad, som under ledighet upprätthåller en lärostol, må kallas till och deltaga uti Kollegiets sammanträden, men kan icke tjänstgöra som präses.

Kollegiets arbeten ledes av en *præses*, vartill i ovan avgiven ordning respektive professorer kallas för ett år i sänder, samt en *sekreterare*, helst docent i statistik, om sådan finnes och är därtill passande och villig, eljest annan av Kollegiet inom eller utom sig på obestämd tid utsedd man, vilken tillika skall vara *redaktions-sekreterare* för tidskriften. Andra biträden vid tidskriftens skötsel utses på enahanda sätt; skolande härvid liksom i allmänhet iakttagas, att för förvaltningsändamål ej större medel tagas i anspråk, än nödigt är. — För tidskriftens utgivande, insända skrifterns bedömning m. m. kunna särskilda nämnder inom Kollegiet tillsättas, ävensom krafter utanför Kollegiet tagas till hjälp, t. ex. för recensioner, allt efter Kollegiets beprövande.

Kollegiet skall årligen hålla sju ordinarie sammanträden, fyra under vårterminen, tre under höstterminen, samt i övrigt så många tillfälliga sammanträden, som för uppdragets rätta skötsel äro erforderliga. De ordinarie sammanträdena böra fastställas en gång för alla till viss månads- och veckodag. Förhandlingsordningen vid sammanträdena är densamma som vid fakulteternas sammanträden. För besluts fattande fordras i mindre, löpande ärenden, att utom *præses* minst två äro närvarande; vid frågor av större betydelse böra minst fyra utom *præses* i behandlingen deltaga. Vid sammanträdena skall protokoll föras.

Ekonomisk förvaltning.

Stiftelsens medel böra förvaltas af Universitetets drätsel-nämnd, varvid en eller två af Kollegiet därtill utsedde ledamöter må äga att som rådgivande taga del uti nämnda förvaltning. Inventering och revision verkställas på sätt, som för Universitetets övriga fonder är föreskrivet; skolande därjämte en ledamot av juridiska fakulteten, ej tillhörande Kollegiet, vilken därtill av Rektor anmodas, i revisionen deltaga samt över den och stiftelsens tillgångar årligen avgiva berättelse.

Stiftelsens fonder utgöras af:

A) ovannämnda kapital, benämnt *Grundfond*, med till det samma inflytande medel, vilka samfält böra vara placerade i säkra räntebärande papper eller inteckningar;

B) nedan omnämnda *Understödsfond*, som mot högsta ränta hålles tillgänglig i Skånska Handelsbanken eller dess framtida efterföljare.

Utav årliga ränteavkastningen å grundfonden samt genom tidskriften inflytande medel skola följande ordinarie utgifter bestridas:

1) avsättning till grundfonden under de första tio åren med tio procent av dennas avkastning samt därefter under tjugo år fem procent, och sedan denna eller en lägre procentsats, så länge lämpligt synes, för att med hänsyn till sjunkande räntefot och penningvärde hålla avkastningen uppe vid nuvarande köpkraft samt föröka densamma;

2) arvode till den för året fungerande präses 200 kronor, så länge ingen lärostol uti statistik finnes, därefter 300 kronor, samt för varje ordinarie sammanträde till en var däri deltagande ledamot en jeton, vilken löses med 5 kronor;

3) tidskriftens utgivande, inklusive arvoden till redaktionssekreterare tillika kollegiets sekreterare samt till ett, helst kvinnligt, biträde för tidskriftens expedition och ekonomi;

4) författarearvoden för i tidskriften intagna artiklar, litteraturgranskningar m. m.; börande dessa arvoden bestämmas efter gängse priser, men, där så anses lämpligt, med skälig jämkning uppåt och nedåt;

5) ersättning till vederbörande professor eller hans ställföreträdare för granskning av till hans ämne hörande artiklar, som av utanför stående erbjudas tidskriften, när sådan granskning ej kunnat av redaktionssekreteraren utföras, ävensom för annat, ovan antydt, särskilt uppdrag;

6) ersättning till Akademiämbetsmästaren för skötseln av stiftelsens medel, inklusive tidskriftens ekonomi och övrig ekonomisk förvaltning årligen 100 kronor, ävensom till den ovannämnda revisorn 50 kronor;

7) hyra för och uppvärmning av lokal för tidskriftens expedition och eventuellt bibliotek, så vida ej Universitetet välvilligt kan tillhandahålla sådan lokal liksom rum för Kollegiets sammanträden.

Skulle i en framtid de i förestående punkter nämnda konstanta ersättningarna genom penningvärdets sjunkande varda väsentligt förringade, må de på ansökan därom av Kanslersämbetet kunna höjas, dock städse med iakttagande av nödig sparsamhet.

Återstående räntemedel tillföras en särskild fond, ur vilken premier, anslag till tryckningskostnader av därtill förtjänta arbeten samt statistiska och andra undersökningar bestridas eller understödjas. Denna fond, vilken benämnes *Understödsfonden*, förvaltas och förräntas särskilt, såsom ovan nämnts. Finnas medel tillgängliga utöver de för de egentliga statsvetenskaperna i anspråk tagna, må anslag därav jämväl kunna givas till understöd åt andra humanistiska vetenskaper, främst klassisk fornkonst och svensk historia i allmänhet.

Över stiftelsens verksamhet och förvaltning utgives årligen av präses en berättelse, vilken införes uti tidskriften tillika med revisionsberättelsen, börande denna åtföljas av full specifikation av inkomster och utgifter.

Slutligen anmodas stiftelsen vänligen att underhålla och vårda den grav för mig och mina efterkommande, som kan komma att anläggas å Lunds norra kyrkogård.

Tillägg.

Skulle under min livstid vid tillämpningen av ovan givna bestämmelser visa sig behov av ändring däri, må jag vara berättigad, att sådan ändring göra. Därefter må behöflig ändring kunna företagas av Konungen på vederbörlig framställning av Kollegiet samt efter utlåtande av Konsistoriet och Kanslersämbetet. Dock må sådan ändring icke gälla det avsedda ändamålet eller stiftelsens grunder.

Skulle av en eller annan orsak någon av ovan uppräknade lärostolars innehavare förklara sig förhindrad att inträda uti förenämnda Kollegium samt övertaga därmed förenade förpliktelser enligt här givna bestämmelser, må det ankomma på det Större

akademiska konsistoriet att kalla annan kompetent person att intaga dennes plats.

Djursholm 21 Sept. 1918.

Pontus Erland Fahlbeck».

Emellertid är ännu icke bestämt, huruvida stiftelsen kommer att övertaga Statsvetenskaplig Tidskrift redan med ingången av nästa år, eller så först med 1920 kan ske. I övriga delar träder densamma omedelbart i verksamhet, så snart Kanslerns tillstånd för Universitetet att mottaga den erhållits.

Litteratur.

JOHN OLSSON: *Statistiska studier över den äktenskapliga frukt-samheten med särskild hänsyn till dess beroende av den sociala ställningen.* Göteborg 1918. 168 sid. Gradualdisp.

Alla de förträffliga prestationer till trots, vilka man kan räkna det svenska systemet för upptagande av befolkningsstatistiska data till godo, är det likväl ej svårt att sätta fingret på dess svaghetspunkt. Under de sista av dessa dagar har denna svaghetspunkt blivit särskildt starkt belyst i det från statsmakternas sida initiativ tagits till åstadkommande av en förbättrad yrkesstatistik. I själva verket är vår yrkesstatistik allt annat än tillfredsställande och, i betraktande av den stora praktiska betydelsen av en tillförlitlig yrkesstatistik, är det ej underligt att just detta förhållande skall bli föremål för riksdagens anmärkningar.

Men det är ej blott beträffande yrkesstatistiken som det rådande systemets svagheter komma till synes. På ett flertal andra områden göra de sig i lika mån gällande. Faktiskt äro de i sin helhet betraktade oupplösligt förbundna med själva arten av de svenska folkräkningarna.

Som bekant grunda sig de svenska folkräkningarna på utdrag ur kyrkoböckerna, vilka vart tionde år insändas till och bearbetas av Statistiska Centralbyrån. Hur väl man än förstått att göra kyrkoböckerna till ett pålitligt register över befolkningen med avseende på dess numerär och sammansättning till kön, ålder och civilstånd, så har man ej varit lika lycklig med avseende på yrkesuppgifterna, detta trots det att man sökt förbättra dem med ledning av en i samband med mantalsskrivning genomförd särskild yrkes-enquête. Och än mera, vilket i detta sammanhang är av än större betydelse, man saknar fullständigt alla användbara familjestatistiska uppgifter.

Hur man nu skall gå tillväga för att verksamt avhjälpa dessa brister, om det är möjligt inom ramen för det rådande systemet, eller om man måste övergå till verkliga folk- och yrkesräkningar efter kontinentalt mönster, får väl den blivande utredningen avgöra. Men ett är säkert, och det är att alla reformer på detta område få karaktären av halvmesyrrer om icke samtidigt med en förbättrad yrkesstatistik också en verkligt användbar familjestatistik kommer till stånd.

Är yrkesstatistiken av oerhörd betydelse för det praktiska livet och för befolkningsläran i sin helhet, så är familjestatistiken det icke mindre, särskildt som den måste utgöra grundvalen för all befolkningspolitik. Också intar familjestatistiken en framskjuten plats på de flesta kulturländers befolkningsstatistiska program, och dess betydelse belyses av den ingående behandling dess organisation blivit föremål för från det internationella statistiska institutets sida.

Som det nu är så rymmes inom ramen för den svenska officiella statistiken ingen möjlighet för någon egentlig familjestatistik. Det är därför så mycket mera glädjande att vi i John Olssons bok fått en första ansats till en modern svensk familjestatistisk undersökning¹, om än denna av omständigheternas makt måst huvudsakligen grundas på ett ytterligt begränsat material, nämligen resultatet av en för stadsfullmäktiges i Göteborg räkning genomförd enquête bland Göteborgs stads kommunala befattningshavare.

John Olssons bok har till ändamål att undersöka fruktsamheten inom äktenskapet och dess beroende av den sociala nivån. Den härför använda metoden — den att räkna barnantalet inom varje vid en viss tidpunkt bestående äktenskap — är som sådan visserligen icke ny. Samma väg har förut beträffats av bl. a. Rubin och Westergaard för danska förhållanden (Aegteskabsstatistik Kbhn 1890), och i samband med senare folkräkningar ha liknande undersökningar utförts särskildt inom den danska och franska officiella statistiken.

Det viktigaste i metodologiskt hänseende är uppdelningen av materialet efter barnantalet kombinerat med samhällsställning och äktenskapens varighet. Som föremål för de statistiska jämförelserna tjäna så den procentuella förekomsten av äktenskap med olika barnantal och medelantalet barn inom en var samhällsklass och varighetsgrupp. Resultatet av undersökningen har, i stort sett, blivit en bekräftelse av vad man förut visste från andra länder, nämligen att fruktsamheten sjunker med stigande social nivå.

Så till vida erbjuder arbetet alltså intet egentligt nytt, men därmed är det ej sagt att det saknar sitt speciella intresse, då erfarenheter från främmande länder ej utan vidare kunna utsträckas till svenska förhållanden och då de bevisade fakta ej i tillräcklig grad räknas med av alla svenska forskare.

Primärmaterialets insamlande har, som sagts, ägt rum på uppdrag av Göteborgs stadsfullmäktige. Frågeformulären, som bland annat upptagit: Namn och anställning, födelsedatum, civilstånd, äktenskapets ordningsnummer, datum för dess ingående, avlöning, inkomst och natura-förmåner 1915, antalet levande och döda barn,

¹ Naturligtvis är John Olssons bok ej den första svenska familjestatistiska undersökningen. Av äldre arbeten behöva vi blott hänvisa till Prof. Fahlsbecks bekanta verk »Sveriges adel». I sitt slag har emellertid John Olssons bok ej några svenska förelöpare.

hustruns födelsedatum samt döda barns dödsdag, ha distribuerats av Göteborgs stadsfullmäktiges beredning för ärenden angående stadens befattningshavares avlönings- och pensionsförmåner, och har distributionen skett genom stadens verk och styrelser. Ifyllandet av formulären har dels gjorts av de frågade befattningshavarna själva, varvid i regel en tjänsteman inom resp. verk och styrelser utövat den nödiga kontrollen, dels ha vederbörande förmän ifyllt vissa uppgifter.

Det material som sålunda insamlats har naturligen blivit ganska litet till omfattningen. I allt ha uppgifter beträffande 3,008 äktenskap erhållits och uppdelas sig dessa på 1,094 »tjänstemän» och 1,914 »arbetare». Uppdelas nu detta material på ytterligare underavdelningar, nämligen tjänstemännen på »egentliga tjänstemän» och »betjante», arbetarna på trenne inkomstklasser och slutligen dessa underavdelningar på 5 grupper i avseende på äktenskapens varighet samt efter antalet levande resp. döda barn, så blir tydligen de för procentberäkningarna till buds stående talen ganska små. Detsamma gäller då också medeltalsberäkningarna.

Det må nu särskildt, till författarens fördel påpekas, att han, väl medveten om sitt materials obetydliga omfång och den härmed förknippade faran att föras bakom ljuset av tillfälliga olikheter, genom att utföra omfattande s. k. medelfelsberäkningar, på ett verksamt sätt förstått gardera sig mot för vidtgående slutsatser. Författaren har sålunda gått fram med en i allo berömdvärd försiktighet, i det han ej beaktat andra olikheter än sådana, som vida överstiga det fel, som på grund av tillfälligheternas spel rimligen kunnat väntas vara förhanden. Från denna synpunkt sett, och i den mån talen icke av andra grunder äro felaktigt tydda, torde de dragna slutsatserna vara ungefär lika mycket värda, som om ett flera gånger större material varit för handen. I detta avseende utgör också arbetet en välgörande kontrast mot vad som eljest ej sällan förekommer från deras sida som bedriva statistiska forskning utan att vara i besittning av den speciella träning som en matematisk utbildning skänker.

Författaren finner nu, att i procent av alla äktenskap inom vederbörande grupp arbetarna äro relativt mindre representerade med 0—3 barns äktenskap än vad tjänstemännen äro, medan de naturligen äro relativt starkare representerade av äktenskap med över 4 barn. Detta gäller såväl för äktenskap som varat över 15 år som för sådana som varat över 20 resp. 25 år (tab. 4). Likaså uppvisa arbetarna ett högre medeltal födda barn än tjänstemännen och den iakttagelsen håller streck i alla varighetsklasser (0—5, 5—10, 10—15, 15—20, 20—25 och 25— år, tab. 6). För äktenskap som varat mer än 25 år var hos arbetarna medeltalet 5.41 barn, medan det för tjänstemännen blott var 4.44. Samtidigt visade det sig att medan tjänstemännens typiska fruksamhet höll sig kring ungefär 3 à 4 barn så var den för arbetarna ungefär 4 à 6 barn.

I det följande särskiljer författaren på egentliga tjänstemän (jurister, läkare, högre och lägre teknici, lärare och kontorspersonal) samt betjänte (vaktmästare, portvakter m. m. samt poliskonstaplar och brandkarlar). Vidare uppdelas arbetarna på 3 inkomstklasser (arbetare med över 1600, 1300—1600 och under 1300 kronors inkomst). Beträffande dessa grupper påvisar förf. att fruktsamheten är lägre hos eg. tjänstemän än hos betjänte. Rörande arbetarna däremot menar sig förf. finna belägg för att fruktsamheten skulle vara lägst hos den lägsta inkomstklassen, en slutsats, som *om den vore riktig*, onekligen skulle förtjäna att särskildt beaktas, i det den skulle kasta ljus över de vägar, på vilka den bekanta tendensen att inskränka barnantalet så småningom tränger ned även till arbetareklassen. Emellertid har författaren här gjort ett felslut, som vi skola närmare beröra i det följande.

Efter att ha lämnat en historik över familjestatistikens utveckling i olika länder och berört några familjestatistiska monografier, samt efter att ha diskuterat en del utländska siffror, övergår förf. till en undersökning av nettofruktsamheten, d. v. s. en undersökning baserad på de *levande* barnens antal. Som störande faktor beträffande de olika sociala gruppernas rangställning kommer här dödligheten bland barnen. Denna uppvisas vara i stigande dels med barnkullarnas storlek, dels med barnalstringens intensitet. Därtill kommer så, att dödligheten visar ett markerat avtagande med växande social nivå. Uppenbarligen ligger häri intet överraskande. Slutsatserna bekräfta för övrigt blott de iakttagelser som gjorts i andra länder. Effekten av dödligheten bland barnen belyses bl. a. av, att medeltalet överlevande barn i äktenskap som varat över 25 år bland tjänstemännen var 3.57 och hos arbetarna 4.14 medan motsvarande medeltal födda barn var 4.44 resp. 5.41. Arbetarnas medelantal barn reduceras sålunda mera genom döden än vad tjänstemännens gör.

Sitt tredje kapitel ägnar författaren åt frågan om fruktsamhetens »rationalisering». Undersökningen inriktar sig här på att konstatera huruvida någon förändring i tiden mellan de olika födslarna ägt rum. Förf. har sålunda undersökt tiden mellan vigseln och födslarna samt mellan de olika födslarna i äktenskap som ingåtts under tidsperioderna 1886—1895; 1896—1905 och 1906—1916. Endast de barn ha medtagits, som ha fötts under nämnda tidsperioder. Resultatet har blivit att tiden mellan vigseln och första, andra och tredje barnets födelse efterhand förkortats. Tiden *mellan* de olika barnens födelse har däremot avsevärt förlängts. Dessa till synes motstridande resultat förklaras därutav, att i de nyare äktenskapen vida flera avlelser ske före vigseln än vad fallet var i de äldre.

Slutligen genomför förf. i sitt fjärde och sista kapitel en undersökning från helt andra utgångspunkter än de föregående. Det gäller här påvisandet av sambandet mellan de olika sociala klassernas utbredning inom olika territoriella enheter i Sverige och

fruktsamhetstalets storlek. Materialet för den sociala uppdelningen har hämtats ur valstatistiken, den enda officiella svenska statistik, som tillåter en uppdelning på sociala klasser inom smärre områden än länen. Till territoriella enheter ha tagits valkretsarna, och fruktsamhetstalen ha beräknats på övligt sätt som proportionen av barnaföderskor med äkta barn på 1000 gifta kvinnor i åldern 15—45 år. Den sociala fördelningen på trenne klasser »överklass», »medelklass» och »underklass», vilka sammanfalla med valstatistikens välbekanta grupper I, II och III, gälla år 1911, medan fruktsamhetstalen beräknats för år 1910, ett förfaringssätt till stöd för vilket åberopas, att de gifta kvinnornas antal blott kan erhållas enligt folkräkningen 1910 (ett föga hållbart skäl då ju folkräkningen ägde rum $\frac{31}{12}$ 1910 och dess resultat sålunda lika väl kunde använts för beräkning av fruktsamhetstalen under år 1911, eller kanske hellre, då den sociala fördelningen endast långsamt ändrar sig, för beräkningen av den stabilare genomsnittsfruktsamheten för båda åren).

Förf. lyckas här påvisa en påfallande antagonism mellan överklassens relativa utbredning och fruktsamheten. Det egendomliga är emellertid att en liknande, ehuru svagare antagonism uppvisas mellan fruktsamheten och underklassens utbredning. Förf. drar av dessa fakta den slutsatsen att överklassens närvaro verkar deprimera på fruktsamheten, men bestrider slutsatsens giltighet beträffande underklassens utbredning. Som skäl härtill anföres, att det är en stark parallellism mellan överklassens, och underklassens utbredning. De utbreda sig nämligen båda inom de olika orterna så, att där överklassen är talrik där är i regel också underklassen det, vadan antagonismen mellan fruktsamheten och underklassens utbredning kan anses skenbar och förklaras genom den inom den matematiska statistiken så välbekanta partiella korrelationen. Med andra ord, förf. menar, att det är överklassen som verkar deprimera på fruktsamheten, men att, då den samtidigt, där den är talrik och fruktsamheten alltså låg, åtföljes av en relativt talrik underklass, denna som följd härav kommer i antagonism till fruktsamheten. Som stöd för denna teori åberopar förf. en matematisk granskning, som undertecknad genomfört av siffrorna. Ett exempel kunde kanske bidra till att klargöra vad frågan gäller. Antag att överklassens fruktsamhet är låg och medelklassens och underklassens högre. Antag vidare att de två sistnämnda klasserna ha samma fruktsamhet. En följd härav skulle nu bli den, att inom de områden, där överklassen är relativt talrik och alltså de båda övriga klasserna tillsammans relativt fåtaliga, fruktsamheten skulle bli låg. En antagonism mellan överklassutbredning och fruktsamhet bleve alltså följden. Däremot kan det här icke ha något som helst inflytande på fruktsamheten, hur medelklassen och underklassen *sinsemellan* fördela sig. Inträffar det därför, att i de trakter där överklassen är talrik, underklassen också är det på medelklassens bekostnad, så bleve den solklara följden, att även underklassens utbredning uppvisade antagonism mot fruktsam-

heten, och detta utan att på något sätt utöva direkt inverkan därpå. Det berörda fenomenet är som sagt välkänt av alla matematiskt orienterade statistici, och frågan om det är förhanden låter sig lätt avgöra med enkla matematiskt statistiska räknemetoder. I föreliggande fall vill det verkligen synas, som om underklassens oväntade, negativa inflytande på fruktsamheten skulle vara blott skenbart.

Så långt avhandlingens positiva resultat. Beträffande dess fel och brister kunde en hel del vara att tillägga. Också har anmälnaren i egenskap av Humanistiska Sektionens i Lund opponent redan en gång förut haft anledning rätt ingående dröja vid en kritisk granskning av arbetets metod och resultat. Emellertid kan det ej komma ifråga att på detta ställe i detalj utveckla denna kritik. I det vi anmärka att avhandlingen ingalunda är fri från en del ojämnheter och inkonsekvenser vilka, präglade som de äro av den hast med vilken avhandlingen kommit till, dock icke äro vare sig flera eller mera graverande, än att de i en summarisk anmälan saklöst kunna överhoppas, skola vi blott beröra några huvudsynpunkter.

Vad då först angår resultatens hållbarhet i stor sett så är det uppenbart, att en uppdelning efter kontrahenternas (eller åtminstone hustruns) ålder vid äktenskapets ingående är en nödvändig förutsättning för dess bedömande. Med ledning av andra forskares resultat vet man nämligen, att åldern vid vigseln har ett högst betydande inflytande på ett äktenskaps fruktsamhet. Därtill kommer också, att äktenskapsåldern i allmänhet är lägre inom de lägre samhällsklasserna än inom de högre. Man kunde då måhända mot författarens resultat, att barnantalet är högre för arbetarna än för tjänstemännen, anmärka, att detta till stor del kan bero på att arbetarna gifta sig vid yngre ålder. Det måste därför i varje fall beklagas, att i förf:s arbete inga hållpunkter för bedömande av denna fråga är förhanden. Nu kan det visserligen ifrågasättas, huruvida icke materialet verkligen är allt för litet, för att man skulle kunna hålla i sär äktenskapen även efter vigselålder. Så vitt jag kan se, skulle dock siffrorna kunnat göras i detta avseende mera jämförbara, om de omräknats på grundval av en lämplig standardfördelning av vigselåldern. Huru nu än därmed må förhålla sig så kunde man dock som minimifordran ha begärt, att till arbetet varit fogat ett tabellariskt sammandrag av vigselålderns fördelning inom de olika sociala kategorierna. De därför nödvändiga uppgifterna äro förhanden i primärmaterialet. Utan ett sådant sammandrag står man faktiskt alldeles rädlös vid bedömandet av arbetets resultat, och en mindre välvillig läsare skulle faktiskt kunna känna sig berättigad att alldeles förkasta detsamma. Ehuru vi för vår del icke vilja gå så långt, så kunna vi i varje fall icke låta bli att understryka denna billiga fordran.

Vad beträffar förf:s egen motivering för den ovan berörda uraktlåtenheten — förf. har nämligen en motivering — så är den verk-

ligen högst egendomlig och bär alla tecken av att vara åstadkommen i sista stund. I en not säger nämligen förf. följande. »Som ifrågavarande undersökning endast avser att konstatera den äktenskapliga fruktsamhetens *storlek* inom olika klasser och icke *orsakerna* till olikheterna i fruktsamheten, har icke den kombination företagits, som förekommer i de flesta äktenskapsstatistiska undersökningar, nämligen kombination av fruktsamheten och mannens och hustruns ålder vid äktenskapets ingående. En sådan kombination vore visserligen synnerligen intressant, men dels faller den som sagt utom ramen för undersökningen och dels hade därigenom på grund av materialets icke över hövan stora omfång talen blivit synnerligen små.» Uppenbarligen är det det sist angivna skälet som är förf:s verkliga, ehuru även detta kan diskuteras och det i varje fall icke berör vår fordran på ett allmänt sammandrag över fördelningen med avseende på vigselålder. Förf:s första skäl, som med så stort eftertryck framföres, jävas kraftigt av avhandlingens såväl titel som framför allt av dess innehåll. Skulle man här taga förf. på orden så voro det detsamma som att fränkänna avhandlingen varje spår av vetenskaplig uppgift, ty det måste väl anses som ett huvudvillkor för en vetenskaplig statistisk undersökning att inflytandet från saken ovidkommande störande faktorer bortelimineras.

En fråga, ehuru kanske mera en smakfråga, är om ej förf., i likhet med andra författare på området, bort beräkna medelbarnantalet på grund av en standard-fördelning av äktenskapens varaktighet.

Komma vi så till en detaljmärkning, som blir en huvudanmärkning därför, att den träffar förf:s kanske viktigaste och mest originella slutsats. Det gäller förf:s slutsats att bland arbetarna fruktsamheten är lägst inom den *lägsta* inkomstklassen. Vi ha redan betecknat denna slutsats såsom icke hållbar. Den grundar sig nämligen på de äktenskap, som varat under 15 år och på att bland dessa de lägre inkomsttagarna uppvisa en större procent 0- och 1-barnsäktenskap än de högre inkomsttagarna. Nu är det ju ett allbekant faktum, att man icke får jämföra tvenne procenttal, förrän man eftersett, huruvida de icke grunda sig på material, som i något viktigare avseende ha en väsentligen olika inre struktur. Men varighetsklassen 0—15 år är faktiskt så »bred» att därinom mycket viktiga olikheter i avseende på varighetsstrukturen kunna rymmas. Ser man efter — vilket förf:s tabeller ger möjlighet till — så finner man att bland äktenskap, som varat under 15 år, voro bland arbetarna med lägsta inkomst (under 1300 kronor) 63 % sådana som ännu icke varat 5 år, medan motsvarande procenttal för de båda högre inkomstklasserna voro resp. 43 % och 28 %. Bland de lägsta inkomsttagarna funnos alltså inom varighetsklassen 0—15 år vida större proportion nybildade äktenskap än vad fallet var hos arbetare med högre inkomster. Varpå detta beror, skola vi här ej beröra, men det är uppenbart att härigenom överskottet

barnfattiga äktenskap bland de lägst avlönade arbetarna får en fullt tillräcklig förklaring. Uppdelar man materialet på de smärre grupperna 0—5 år, 5—10 år och 10—15 år skall man finna, att de lägre inkomstagarnas försprång i avseende på 0- och 1-barns-äktenskap till stor del bortfaller. Man finner sålunda för äkten-
skap som varat under 5 år följande tablå:

Antal barn:	Inkomst under 1300 kr.	1300—1600 kr.	Över 1600 kr.
0	23.4 %	25.4 %	24 %
1	44.3 %	41.9 %	36 %
2	19.0 %	23.7 %	36 %
3 och flera	13.3 %	9.0 %	4 %

Totalintrycket av denna tabell är kanske något blandat. I nollbarnsklassen se vi huru de lägst avlönade arbetarna i stället för mera äro procentuellt mindre representerade än de bättre situerade arbetarna. Här ha alltså, genom en finare gruppindelning förhållandena blivit alldeles omkastade. I ettbarnsklassen kvarstår ännu differenser av samma tecken som de av Olsson funna. Men de ha blivit avsevärt reducerade. Dr. Olsson hade sålunda för äktenskap, som varat under 15 år, funnit differensen mellan den lägsta och de högre inkomstklassernas procenttal vara resp. 7.4 och 14.0. I ovanstående tabell ha dessa differenser sjunkit till 2.4 resp. 8.4. Vid bedömande av dessa siffror tillkommer emellertid en omständighet, som är speciell för förhållandena hos äktenskap, som varat kort tid. Inom den här betraktade varighetsklassen 0—5 år kvarstår med stor sannolikhet hos de lägst avlönade arbetarna ett överskott av äktenskap, som varat mindre än ett år. I den mån som detta överskott utgöres av äktenskap, där havandeskap förelegat innan vigseln, kommer därav ett överskott av ettbarnsäktenskap till stånd. I själva sakfrågan, d. v. s. till bedömande av fruktsamhetens relativa nivå i de olika inkomstklasserna, har dock naturligtvis vår tabell icke så mycket att säga. Dels äro de för procentberäkningarna till buds stående talen ganska små, dels är varighetsklassen 0—5 år härvid icke ensam utslagsgivande.

Allt om allt torde man sålunda tryggt kunna säga att förf. här råkat ut för ett förargligt förbiseende, visserligen av en art som ingalunda är sällsynt inom den statistiska litteraturen, men därför är det blott så mycket angelägnare att det ordentligt påpekas. Därtill kommer att förf. borde haft särskild anledning misstänka att här ej allt stod rätt till. Det skulle dock tarvat en särskild förklaring att en sådan tendens, som den han trott sig kunna iakttaga, blott gällde äktenskap med varighet under 15 år, ej äktenskap med längre varighet. Och än mera; det finns andra grunder än den ovan anförda, varför han borde haft anledning misstänka resultatet på denna punkt. Så t. ex. förefinnes den möjligheten att

arbetarnas inkomster växa allteftersom barnskaran ökas, en möjlighet som väl icke är alldeles utesluten, och som skulle ha till följd att de större barnskarorna hopa sig i de högre inkomstklasserna. Emellertid torde det först påtalade förhållandet, att det inom gruppen med varighet 0—5 år finns proportionsvis flera nybildade äktenskap bland de lägst stående arbetarna fullt räcka till att ensamt förklara hela saken.

För att icke göra denna anmälan, som redan blivit alltför lång, än vidlyftigare skola vi utelämna en del kritiska betraktelser till kap. 3, där förf. opererar med s. k. stympade statistiska serier. Det kan här räcka med den anmärkningen, att förf:s hithörande medeltal icke utan stor försiktighet få användas vid jämförelse med annat material, och att hans proportionstal, speciellt beträffande avlelsorna före vigseln, icke alltid äro att värdera till deras nominella valör. (Sålunda betyder det, då förf. säger, att i de yngsta äktenskapen över hälften av alla första barn avlas före vigseln, icke vad som angives, enär ju en del av dessa första barn ännu icke äro födda, utan blott, att av de första barn i nyare äktenskap som fötts inom de senaste tio åren över hälften voro avlade före vigseln. Som lätt inses är detta tvenne skilda ting.) För förf:s *egna* jämförelser synas hans hithörande tal dock vara adekvata, vilket ju reellt sett är huvudsaken.

Till kapitel 4, vid vilket vi redan rätt omständligt uppehållit oss, blott några randanmärkningar. Förf:s resultat gå här ut på att överklassen i sin regionala fördelning står i antagonism till fruktsamheten. Emellertid vill det synas, som om förf. icke själv riktigt förstått hela innebörden av sitt påstående jämte det, att underklassens motsvarande antagonism mot fruktsamheten är rent skenbar. Ej så underligt för resten, då denna fråga — trots sin matematiska enkelhet — torde ställa sig rätt så invecklad för en icke med de matematiska tankevägarna förtrogen person. Han säger nämligen följande: »Utan tvivel måste överklassens fruktsamhet vara synnerligen låg, då den i så hög grad kan påverka den gemensamma fruktsamheten, att denna deprimeras trots underklassens allmänt kända höga fruktsamhet och trots överklassens ringa numerär i förhållande till underklassens». Av detta uttalande framgår, att förf. anser att fluktuationerna i fruktsamheten till sin mest väsentliga del *direkt* bero av överklassens större eller mindre utbredning. Orimligheten av detta påstående blir uppenbar om det anföres, att den äkta fruktsamheten inom de 56 valkretsarna varierar mellan 167 och 346, alltså med över 100 %, medan överklassens utbredning ligger mellan 20 % och 3 % av alla klassers numerär. Även om överklassen icke födde några barn alls skulle den dock icke kunna öva ett så starkt inflytande på fruktsamheten. Det är nog fastmera så, att fruktsamheten är låg *överlag* i de trakter, där överklassen är talrikt representerad. Skenbarheten i underklassens antagonism, på vilken en objektiv granskning av siffrorna tyder, består då däri, att en relativt talrik överklass

genom att på en gång förorsaka en sänkning av fruktsamheten över lag och en höjning av underklassens numerär på medelklassens bekostnad, ger upphov till, att underklassen också är talrik, där fruktsamheten är låg. Underklassens fruktsamhet kan det oaktat vara högre än de övriga klassernas på samma ort. Uppenbarligen kan överklassens inverkan på fruktsamheten uppfattas som det primära och består både i en direkt inverkan genom dess egen relativt låga fruktsamhet och i en indirekt inverkan på de övriga klassernas fruktsamhet, t. ex. genom ett höjande av den allmänna bildningsnivån. Möjligen är också över- och underklass relativa begrepp i den mening, att underklassen måhända står socialt högre i trakter med talrik överklass (d. v. s. först och främst i städerna) än i trakter med obetydlig överklass. Det må vara oss tillåtet framkasta denna förmodan utan att med siffror belägga den (vilket för övrigt väl ställer sig rätt svårt).

Till allra sist vilja vi, för att ovanstående kritiska betraktelser icke skola kvarlämna intrycket av, att vi läst arbetet uteslutande med blicken riktad på dess svagheter (vilket ju på sätt och vis varit vår skyldighet som opponent å detsamma), med all styrka betona, att vi trots dessa svagheter, vilka vi äro benägna tillskriva förf:s brådska parad med en viss brist på exakta uttrycksmedel, dock alltjämt räkna det Olssonska arbetet som ett intressant och värdefullt tillskott till vår statistiska litteratur. Framför allt är förf. värd erkännande för sin praktiska rutin och företagsamhet.

S. Wicksell.

RAMSAY MUIR: *Nationalism och internationalism*. Svensk översättning. Hjalmar Lundberg & Gösta Olzons förlag. Stockholm 1917.

En bok om England och dess undertryckta folk. Utgiven under medverkan av dessas nationella kommittéer. Nationalförlaget. Stockholm 1918.

Författaren till ovanstående i vårdad svenska föreliggande lilla bok med titeln *Nationalism och internationism* är professor i modern historia vid universitetet i Manchester och har med sitt opus tydligtvis velat giva en fullt opartisk snapshot av de västerländska folkens politiska utveckling fram till världskriget 1914 samt de ideella orsakerna till detta. Opertisk i egen sak är dock mer än mycket begärt, även av en så pass lugn och saklig skildrare som professor Muir i denna sin studie söker vara. I en svensk liberal veckotidskrift har Muirs argument för vältrandet av skulden till Europas nuvarande katastrof på Englands fiender fått vitsordet, att man har »svårt att värja sig emot erkännandet, att dessa skäl verkligen äro goda och grundade». Just dessa »skäl» utgöra emellertid förklarligt nog de blindskär, där framställningens annars

skickligt styrda farkost ohjälpligt skrapar. När Muir kommer in på orsakerna till världskriget, är han patriot — naturligtvis. Att påvisa de uppenbara orimligheterna i dessa stycken eller rada upp den andra partens motskäl torde vara ändamålslost, vare sig man syftar åt de omedelbart tvistande eller deras svurna kumpaner å närmare håll. Nationalism och internationalism berör till övervägande del andra, av känslornas tyranni förhållandevis oavhängiga områden, och detta förklarar en anmälan här.

Muir fastslår inledningsvis som den västerländska civilisationens huvudprinciper föreställningarna om lagen och om friheten. Lagen är uttrycket för samhällsmedlemmarnes eget rättsmedvetande, ett utflöde av moralen, som bör lydas och villigt lydas ej på grund av någon yttre gudomlig sanktion, utan därför att samhällets väl och bästa så kräver. Friheten kan möjligen omskrivas som »rätten för individen eller gruppen att låta sitt eget inre ljus vara vägledande vid strävandet att göra det bästa av sitt liv, sina utvecklingsmöjligheter och sin tankekraft». Så framställda utgöra lagen och friheten något för det europeiskt-västerländska kulturmedvetandet eget, som ej återfinnes hos andra jordens folkpersonligheter. Växelverkan och striden mellan lagens och frihetens principer, vilka för övrigt framställas något dimmigt, kan spåras i de västerländska folkens hela historia och bildar den drivande kraften i deras kultur.

Den västerländska civilisationens vagga stod i Grekland. Antikens undergång — orsakad av det mångtydiga »att lagen tog överhand över friheten» — lämnar platsen åt den kristna medeltiden, vår världsdels andra stora utvecklingsskede, som karaktäriseras av påvemaktens andliga överhöghet över *Respublica Christiana*. Den nationella statens uppkomst är medeltidens märkligaste företeelse, det främsta arvet till den tredje och sista kulturepoken, med början omkring år 1500. Denna sista period fram till de yttersta av dessa dagar står i nationalstaternas tecken. Politisk frihet har banat sig väg jämsides med tros- och tankefriheten. Europas andliga samhörighet i den heliga romersk-katolska kyrkans hägn brast visserligen, men i stället har, under sekternas lopp allt mera obehövligt, vuxit fram de enhetssträvanden, som kunna sammanföras under namnet internationalism.

Bokens andra huvudavsnitt behandlar »Nationalismen». Nationalitetsidéen är av rent europeiskt ursprung och framväxte som politiskt ideal under den stora franska revolutionen. Att giva en uttömmande och på alla fall tillämplig definition på nationaliteten är egentligen ogörligt. En nation uppstår ej ur särskilda, låt vara än så starka, yttre realiteter såsom geografisk enhet, samma ras, gemensamhet i språk eller religion eller styrelsesätt, förbindande ekonomiska intressen o. d. Allt detta är faktorer, som var för sig eller tillsammans, kunna bidra till fostran och stärkandet av det väsentliga i nationalismen — nationalmedvetandet, nationalkänslan. Denna känsla av samhörighet är det bärande

och osvikliga kännemärket på en nation, men nationalkänslan växer aldrig fram ur enbart yttre betingelser. Gemensam tradition är den yppersta nationsbildande kraften: nationalkänslan suger styrka och tro på sig själv främst ur »minnen av gemensamt utståndna lidanden och gemensamt vunna segrar, hugfästa i sånger och legender och knutna vid namnen på stora män och kvinnor, som förkroppsliga nationalkaraktären och de nationella idealen, eller knutna vid namnen på platser, som spelat roll i nationens historia».

Fylld av en levande tradition kan ett folk vara splittrat eller underkuvat, det utgör dock en nation. I vidaste omfattning sammanfattar Muir nationen som »en samling människor, vilka känna sig naturligt sammanlänkade genom vissa frändskapsband, som för dem äga så djup och reel innebörd, att de kunna leva lyckligt tillsammans, äro missnöja om de skiljas åt och icke kunna tåla underkastelse under folk, som icke är bundna av samma band som de». Först när nationalkänslan nått verklig bredd och innerlighet kan man tala om en nations rättighet att få leva sitt eget liv. Någon abstrakt dylik »rätt» finns ej, utan måste den, som åberopar sig därpå, visa grundade skäl i en förefintlig andlig livsgemenskap.

Europas nationer hava utan undantag frångått ur och genom krig. En gång väl fixerade besitta emellett nationalitetsgränserna en inneboende mäktig styrka, som man vid konflikter söker respektera. Det största brottet häremot var Polens delningar och, kan en icke-britt tillägga — Irlands underkuvande. De sextonde och sjuttonde seklen sågo en mängd europeiska nationalstater framväxa, medan 1700-talet med sin kosmopolitiskt allmänmänskliga läggning stod mera oförstående inför de skilda folken och staterna. Franska revolutionen och Napoleons framfart gävo väckelsen åt folkens förut mer eller mindre latent nationalmedvetande. Nationalstaterna, ursprungligen uppbyggda och hoptvingade av någon härskarsläkt, få nu sin teoretiska begründning. Nationalitetsprincipen håller sitt intåg och blir en allt betvingande självklar lärosats och trosdogm. 1800-talet är nationalstaternas århundrade. Då konsoliderades slutligen Mellan-Europas talrika splittrade statsområden, som under föregående århundraden utgjort en ständig lockelse till erövringskrig. Fyra gånger har Europas nationalriken hotats av någon kontinentalmakts världsherreplaner. Filip II av Spanien följdes av Ludvig XIV och Napoleon. Det sista hotet är, självfallet, Tyskland — här nedlägger historikern Muir sin penna och patrioten, spetsar sin.

Det tredje huvudavsnittet »Internationalismen» behandlar i några förträffliga kapitel de ideella enhetsträvandena inom Europa genom tiderna. Medeltidens *Respublica Christiana* med sin högsta överallt erkända skiljedomare i alla viktigare moraliska frågor sprängdes främst av de gryende nationalstaterna, renässansens politiska teorier, förkroppsligade i Macchiavelli, samt av reforma-

tionen. Men tanken på den västerländska civilisationens inre gemenskap har aldrig dött. Muir visar i kapitlet »Den internationella idéns utveckling till 1815» hur denna tanke under ifrågasvarande tidrymd tagit sig uttryck i trenne huvudformer: Sully's, Saint-Pierre's och slutligen Kants förslag till evig fred genom upprättande av en gemensam auktoritet för hela Europa; den internationella rättens utveckling alltifrån Hugo Grotius; kongresser makterna emellan för slitande av tvistefrågor. Denna sista form tog ny gestalt efter 1815 först i den heliga alliansens »upphöjda förbund» och sedan i den »europeiska konserten», som verkligen skänkt kontinenten något för de närmast föregående seklerna okänt: två långa fredsperioder, åren 1815—48 och 1878—1914.

Alla tidigare strävanden för Europas sammanslutning hava strandat på misskännandet av nationernas rätt till oberoende liv. Ingen internationalism utan nationalism, säger Muir. Nationen är den fasta grund, som man måste bygga på, om icke allt skall bliva luftsloft. Det adertonde seklets dröm om en övernationell kosmopolis var en chimère, framkallad av besvikelsen över det oavlåttligt blödande, splittrade Europa. »Enhet i mångfald — det har varit kännetecknet för den europeiska civilisationen och hemligheten med dess livskraft: mångfald av nationella typer, baserad på en enhet av moraliska och politiska idéer». Först adertonhundratalet har verkligen anammat nationalitetsidén, samtidigt som de kulturella, ekonomiska och politiska krafterna mer än någonsin riktats mot gemensamma mål, manifesterande sig bland annat i Haagkonferensen.

Det nu rasande världskriget kommer att slutgiltigt avgöra, huruvida Europas kulturutveckling sådan den avspeglar sig i de under tidernas lopp framdrivna principerna om lagen och friheten allt framgent skall äga bestånd eller avbrytas. Ententen kämpar som bekant för dessa principers hotade existens mot stater, som ständigt utstrålat krafter, fientliga mot såväl den nationella som den internationella idén. Så lyder domen. I ett slutkapitel upprullar patrioten Muir för oss den välbekanta engelska bilden av det makt- dyrkande råa Tyskland, inspirerat av sina »glasögonsprydda professorer». Det är fabeln om den oädle rövaren, som så grymt förgrep sig på — för att återigen citera ovan anförda liberala veckoblad — »den första partiella och långsamma, slutligen fridiga och härlig frukt lovande växten av de känslor, idéer och strävanden, som mot slutet av det 19:de århundradet hade så genomsyrat det europeiska samhället, att det stod färdigt att omskapas till en av internationella lagar regerad komplex av rena nationaliteter»!

Bortsett från liknande direkta apologier pro domo påträffar ett oförvillat öga här och var i den eljest erkännansvärda framställningen satsar, som ogenerat, man kan gott säga naivt, svära mot något kanske alldeles nyss förut omhandlat. Härmed åsyftas de ej så sällsynta fallen, då ett händelseförlopp eller en statsakt förklaras fullt naturliga och lofvärda i allmänhet, men företagna av

tén samt »Egypten förr och nu» av doktor E. Eloui, medlem av Egyptiska nationalpartiet.

Dessa vittnesbörd, av vilka de om Englands kolonier helt ösa ur engelska officiella källor, lämna en skakande inblick i örrikets uppstigande till världsväldets makt, ära och härlighet. Den vägen är kantad med våld och list i tusen former — bl. a. sönderrivna »heliga» traktater! — och med förtryckta millioners ve och förbannelser. Gamla kulturer i spillror eller bragta i ett ohjälpligt förnedringstillstånd och yngre kulturformer, som hänsynslöst beskäras redan vid framträdandet, kunna belysa halten i härskarens ord inför världen, att han bringar civilisationens välsignelser till lågt stående folkslag. Administrationens spetsar inom dessa kolonier äro utan undantag engelsmän; självförvaltningen, där sådan finnes, står helt under brittisk kontroll, det nationella undervisningsväsendet förtrampas målmedvetet, medan engelskt språk och betraktelsesätt söker vinna terräng ifrån därför bildade anstalter. Det går genom dessa på engelska auktoriteter byggda skildringar en underton av sorg, fasa och oförsonlig förbittring mot inkränkaren, som utan misskund pressar skatteskraven till sin egen fromma och offrens ruin, allt under sken av att utöva en kulturgärning i mänsklighetens namn.

Boken avslutas med en svidande granskning av »Englands syfte med kriget» av doktor Herman Harris Aall, den bekante författaren till »Nordens skjaebne»:

»En bok om England och dess undertryckta folk» ger den, som ej visste det förut, klart besked om, var världens störste makt- och realpolitiker är tillfinnandes. I England har det under världskriget blivit mode att betrakta Tyskland som »maktfilosofiens» förlovade land; man glömmer blott, att »maktfilosofien» ingenstädes nått en sådan höjd av praktisk tillämpning, som hos det folk, vars hjärta eldas av »Rule, Britannia, rule the waves». Tysklands övergrepp i Elsass-Lothringen eller Sleswig utgöra, bildligt talat, en försvinnande droppe i det hav av orättmätighet, som kan symbolisera Englands framfart i världens alla kanter. Och dock har Europa under årtionden genljudit av förkastelsesdomar över förstnämnda missgrepp, medan Englands skickligt bemantlade, gigantiska våldspolitik beundrats som resultatet av en upphöjd, osviklig statsmannakonst. Skenets och ordets makt över tanken i världshistoriskt perspektiv!

Vid läsningen av de tvänne här anmälda böckerna inställer sig själmant frågan, i vilket förhållande de stå till varandra, om man, rent ut, kan tro bägge på en gång. Å ena sidan engelsmannen med sina internationellt-europeiska rätts- och fredsideal, å den andra han vedersakare med deras oemotsägbara anklagelser. De senares dom står fast: den är fotad på historiska fakta. Att emellertid även Muir talar och tänker i god tro, när han i England ser fredens, rättens och nationalstaternas beskyddarinna, torde vara

odisputabelt. Det tycks som om man för att finna lösningen till denna gåta verkligen måste gripa till hypotesen om engelsmännens ofrånkomliga »cant», deras ingrodde vana att, åtminstone i utrikespolitiska ting, ständigt se rättens palm beskugga de egna gärningarna. När jag dricker är det rätt. En flerhundraårig erövrarhistoria kan godt tänkas hava lett därhän.

England, statslivets veritabla Leviathan, vars kropp består av inlemmade stora och små riken runtom i världen, de små nationernas väktare! För en Albions son framstår tydligtvis Englands världsvälde lika självklart och naturligt som en gång slaveriet för forna tiders folk. Vem ägnade under antiken en tanke åt de i mörker och oavlåttlig möda stadda folklager, vars axlar uppburo hela den i ljuset blomstrande civilisationen? I slaveriet se vi numer en förgripelse och synd mot mänskligheten själv. Så småningom skall väl det betraktelsesättet läggas även på staters och nationers förslavande. En sorts världshistorisk rättfärdighet har för våra ögon utskiftats i och med ryska rikets delvisa sönderfall. Kanske är det ej förmätet tro, att en liknande uppgörelse i stort en dag kommer att övergå the British Empire. Men det blir sannernigen »en annan historia».

E. F.

Till red. insända skrifter.

- Arbetsstatistisk Tidskrift*, utg. av Industristyrelsen i Finland. Årg. 11. Nr 6. Hfors 1918.
- Det nya Sverige*, utg. av ADRIAN MOLIN. Årg. 12. H. 6—9. Sthlm 1916.
- Finsk Kommunaltidskrift*. 1918. Nr 1—4. Hfors 1918.
- Finsk Tidskrift*, utg. av R. F. v. WILLEBRAND. 1918. Maj—Aug. Hfors 1918.
- Historisk tidskrift*, utg. av Svenska Historiska Föreningen genom TORVALD HÖJER. Årg. 38. H. 2. Sthlm 1918.
- Industria*, Svenska Arbetsgivareföreningens Tidning. Red. AXEL BRUNIUS. Årg. XIV. Nr 10—19. Sthlm 1918.
- Kommersiella Meddelanden*, utg. av Kungl. Kommerskollegium. Årg. 5. Nr 9—17. Sthlm 1918.
- Kungl. Kommerskollegium*. Redogörelse rörande svenska fartygs sjöolyckor anmälda och behandlade hos Kungl. Kommerskollegium. 1916. Sthlm 1918.
- Meddelanden från Handelskammaren i Gefle*. 1918. H. 1—2. Gefle 1918.
- Mercator*. Tidskrift för Finlands näringslif. Årg. XIII. N:o 8—26. Hfors 1918.
- Nationalökonomisk Tidsskrift*, udg. af Nationalökonomisk Forenings Bestyrelse. Red. EINAR COHN, 1918. H. 2—3. Kbhvn 1918.
- Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri*, utg. av Letterstedtska Föreningen. Red. OSCAR MONTELIUS. 1918. H. 4. Sthlm 1918.
- Samling av anmälningar till sjukkasregisteret*. Utg. av Kungl. Socialstyrelsen. 1917. Nr 1. Sthlm 1918.
- Samling av anmälningar till understödsföreningsregisteret*. Utg. av Kungl. Socialstyrelsen. 1917. Nr 4. Sthlm 1918.
- Skogen*. Populär tidskrift, utg. av Svenska Skogsvårdsföreningen. Årg. 5. H. 6—9. Sthlm 1918.
- Skogsvårdsföreningens tidskrift*. Årg. 16. H. 5—8. Sthlm 1918.
- Social Tidskrift* utg. av Socialstyrelsen i Finland (Forts. av Arbetsstatistisk Tidskrift utg. av Industristyrelsen i Finland). Årg. 12. Nr 1. Hfors 1918.
- Sociala meddelanden*, utg. av K. Socialstyrelsen. 1918. Nr 5—8. Sthlm 1918.
- Statistisk månadsskrift*, utg. av Stockholms stads Statistiska kontor. Årg. XIII. H. 4—8. Sthlm 1918.
- Statsökonomisk Tidsskrift*, utg. av Bestyrelsen for den Statsökonomiske Forening. 1918. H. 2. Kria 1918.
- Svensk Juristtidning*. 1918. H. 3. Sthlm 1918.
- Svensk Tidskrift*, utg. av ELI F. HECKSCHER och GÖSTA BAGGE. Årg. VIII. H. 4—5. Sthlm 1918.
- Sveriges officiella statistik*. Handel. Berättelse för år 1916 av Kommerskollegium. — Industri. Berättelse för år 1916 av Kommerskollegium. — Kooperativ verksamhet i Sverige åren 1911—1913. Av K. Socialstyrelsen. — Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914. II: 6. Hälsingborg. Av K. Socialstyrelsen. — Sjöfart. Berättelse för år 1916 av Kommerskollegium. Sthlm 1918.
- Tiden*. Månadsskrift för socialistisk kritik och politik. Utg. av Sverges socialdemokratiska arbetarparti. Red. HJALMAR BRANTING och GUSTAV MÖLLER. 1918. Nr 1—6. Sthlm 1918.
- Tidsskrift for Retsvidenskab*, udg. av Bestyrelsen for den Stang'ske Stiftelse i Christiania. Aarg. 31. H. 1—2. Kria 1918.
- BIRCK, L. V., Læren om Grænseverdien. Et Forsøg paa en fuldstændig Prislære. I Bind. »Børsen»s Forlag. Kbhvn 1918.
- HASSELROT, AXEL, Om försvars- och krigsåtgärder på det industriella rättsskyddets område. Sthlm 1918.
- —, Om tillkomsten och utvecklingen av Pariskonventionens bestämmelser om prioritetsrätt i avseende å patentansökningar. Sthlm 1918.
- WETTERLUND, K. G., Några tull- och handelspolitiska spörsmål. Malmö 1918.
- ZETTERMAN, G. L., Vår handelskamarfråga. Åbo 1918. Söderström & Co Förlagsaktiebolag.

Innehåll:

Pontus Fahlbeck, Demokratiens utvecklingslinjer under krigets tryck.
John Olsson, Den utomåktenskapliga fruktsamheten i Sverige.
Strödda meddelanden.
Litteratur.

Brand- och Lif-
försäkringsaktiebolaget

SKÅNE

Malmö

== Samtliga fonder 31, 1918 ==

c:a 40,000,000 kr.,

däraf garantifondsförbindelser 10,200,000 kr.

Brandförsäkringar,
Liv-, Livränte- och Pensions-

m. fl. försäkringar meddelas genom bolagets huvudkontor i Malmö
och genom dess agenter å alla större platser i Sverige.

Inbrotts-, Resgods-, Vattenskade-,
Glas- och Garanti-

försäkringar meddelas av

Försäkringsaktiebolaget

MALMÖ

genom bolaget Skånes agenter.